



وزارت معارف

تاریخ

صنف ۹





سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولوکور دی د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان ورسه عرب، گوجردی
هم ایماق، هم پشه یان براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پرشنه آسمان دا هېواد به تل حلېري
لکه زړه وي جاویدان په سینه کې د آسیا به
وايو الله اکبر وايو الله اکبر نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



تاریخ
صنف نهم

۱۳۹۸
ه.ش

مشخصات کتاب

مضمون: تاریخ

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تاریخ نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: نهم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی
افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد
قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشدید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتمن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویادست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پژوهش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محبت و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم،

بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت. برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پژوهش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهیم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجدکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بہتر کنند و خوش‌چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهر و ندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

صفحه

عنوان

فصل اول: عوامل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن
احمدشاه بابا ۸-۱

- عوامل سیاسی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا از چه قرار بود؟
- قبل از قدرت رسیدن احمد شاه ابدالی اوضاع اجتماعی کشور از چه قرار بود؟
- شرایط اقتصادی قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه ابدالی چگونه بود؟

فصل دوم: رویدادهای تاریخی افغانستان طی سال‌های ۱۷۴۷-۱۸۷۹ میلادی ۶۴-۹

- احمدشاه بابا چگونه افغانستان را مجدداً آحیا کرد.
- اصلاحات اداری و فعالیتهای نظامی احمد شاه ابدالی از چه قرار بود؟
- در باره سجایای احمدشاه بابا چه می‌دانید؟
- آیا می‌دانید که تیمورشاه بیست سال سلطنت کرد؟
- برنامه‌های سلطنت شاه زمان را می‌دانید؟
- آیا می‌دانید شاه محمود بار اول چگونه به قدرت رسید.
- چگونگی سلطنت اول شاه شجاع
- چگونگی سلطنت دوم شاه محمود.
- آیا با امارت اول دوست محمد خان آشنایی دارید؟

- آیا در مورد تجاوز اول انگلیس بر افغانستان معلومات دارید؟
- آیا در مورد سلطنت دوم شاه شجاع آگاهی دارید؟
- آیا در مورد سلطنت دوم امیر دوست محمد خان می‌دانید؟
- آیا با سلطنت اول امیر شیرعلی خان آشنایی دارید؟
- آیا با شخصیت امیر محمد افضل خان آگاهی دارید؟
- آیا شخصیت امیر محمد اعظم خان را می‌شناسید؟
- آیا با سلطنت دوم امیر شیرعلی خان آشنایی دارید؟
- آیا در مورد تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان معلومات دارید؟



فصل سوم: رویداد های تاریخی افغانستان طی سال های ۱۸۸۰-۱۹۷۳ میلادی

- نقش امیر عبدالرحمن خان در تحکیم قدرت مرکزی چگونه بود؟
- در رابطه به سلطنت امیر حبیب الله خان چه می دانید؟
- افغانها چگونه استقلال خویش را از انگلیس‌ها به دست آورند؟
- دست آورد مسافرت‌های امان الله خان از چه قرار بود؟
- چگونه حبیب الله کلکانی به قدرت رسید؟
- آیا می دانید محمد نادر شاه چگونه به سلطنت رسید؟
- آیا می دانید که محمد ظاهر شاه چهل سال سلطنت کرد؟

فصل چهارم: تاریخ معاصر کشور های هم‌جوار افغانستان

- در مورد چین یا پرنسپوس ترین کشور جهان چه معلوماتی دارید؟
- آیا با تاریخ و سرزمین پاکستان آشنایی دارید؟
- آیا با تاریخ موقعیت جمهوری اسلامی ایران آشنایی دارید؟
- آیا در مورد کشور ازبکستان معلومات دارید؟
- آیا با مردم و تاریخ تاجکستان آشنایی دارید؟
- آیا با تاریخ و سرزمین مردم ترکمنستان آشنایی دارید؟

فصل اول

عوامل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا

اهداف فصل اول

- آشنایی شاگردان با اوضاع اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمدشاه بابا؛
- آشنایی شاگردان با نهضت‌های فکری افغانستان قبل از احمدشاه بابا؛
- آشنایی شاگردان با شخصیت‌های ملی و مبارز کشور قبل از احیای مجدد افغانستان.

عوامل سیاسی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا از چه قرار بود؟



در این درس به عامل سیاسی مؤثر قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا تماس می‌گیریم.

شاگردان آگاه استند که در قرن شانزده میلادی سرزمین ما دستخوش حوادث ناگوار سیاسی شد. زمینه دگرگونی‌ها با مرگ سلطان حسین بایقرضا فراهم آمد و دولت تیموریان هرات به وسیله شیبانیان فرو پاشید. در فارس به وسیله شاه اسماعیل صفوی، حاکمیت صفویان اساس گذاشته شد، در هند محمد با بر یکی از شهزاده‌گان گورکانی دولت با بری را تأسیس کرد. به این ترتیب دولت‌های شیبانی، صفوی و با بری محدوده‌های شمال، غرب و جنوب شرق کشور ما را در اختیار خویش درآوردند. تقسیم مناطق جغرافیایی، سرزمین ما را مدت دونیم قرن از وحدت و یکپارچه‌گی باز داشت. طی این مدت کشور ما میدان منازعه میان این قدرت‌ها شد و ارزش‌های فرهنگی آن کشور در حوزه فرهنگی بر ما، اثر گذاشت. مصارف لشکرکشی‌ها بر مشکلات داخلی روز افرون بود. مردم مجبور گردیدند تسهیلات سفرهای نظامی را فراهم گردانند. این فشارها عوامل شرایط مساعد را در برابر مهاجمین به وجود آورد. مخالفت‌های مردم افغانستان از حد تنفر به انزجار افزایش یافت. در نتیجه، احساسات آزادی خواهی و استقلال طلبی زیادتر گردید.



میرویس نیکه



خوشحال خان خنک



بايزيد انصاري

مبارزات سیاسی از فعالیت‌های مخفی آغاز گردید و دامنه آن وسعت یافت. قیام‌های مردم برای بار نخست در هرات، کندھار، اندخوی و بلوچستان راه اندازی شد، با وجود آنکه قیام‌ها در یک محل خاموش می‌شد؛ ولی در جای دیگر بروز می‌کرد، به این ترتیب خاموش سازی کلی آن ممکن نبود. در ولایات شرقی کشور نهضت‌های استقلال طلبانه آغاز گردید. که حداقل اقوام مقیم در آن اشتراک داشتند. این گونه فعالیت‌های سیاسی با وجود آن که منتج به آزادی نگردید؛ ولی به مردمان آن محلات الهام داد، تا حرکتی را تحت نام نهضت روشانیان در تاریخ این سرزمین رقم زنند.

رهبری نهضت روشانیان را بازیزید انصاری فرزند شیخ عبدالله انصاری عهده دار بود. وی علیه استبداد حکومت مغلی، مردم را به مبارزه دعوت کرد. حرکت روشانیان دارای خصوصیات سیاسی و مذهبی بود. یکی از مخالفین او ملا آخوند درویزه بود که علیه پیروشان تبلیغات به راه انداخت. پیروشان تا زمانی مرگ به مبارزات خویش ادامه داد.

جنبش خوشحال خان ختک حرکت سیاسی دیگری بود که به بیداری مردم ما اثر گذاشت. در تاریخ معاصر به نام نهضت ختک شهرت داشته از جایگاه ویژه در تاریخ کشور ما برخوردار است. خوشحال خان مرد فرهنگی و نظامی بود. مدت چهارسال حیات خویش را در زندان سپری نمود و بعد از رهایی دوباره ریاست قبیله را به عهده گرفت. مبارزات موصوف تا دم مرگ که حدود هشتاد سال داشت تداوم یافت.

هر چند مبارزات استقلال طلبانه در مرزهای شرقی کشور با وقfeها به رکود رو به رو بود؛ اما در قرن هجدهم یک بار دیگر میرویس خان نیکه به مقصود طرد متجاوزین قیامی را به راه انداخت که در تاریخ کشور ما به نام رستاخیز کندھار یاد شده است. در سال ۱۷۰۹ میلادی میرویس خان نیکه قیام مردم شهر کندھار را ب ضد مظالم گرگین و حاکمیت صفوی‌ها برانگیخت و در نتیجه این قیام، دولت مستقل هوتكی را ایجاد کرد و از نظر سیاسی اثرگذار به اقتدار سیاسی احمد شاه ابدالی بود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به این که نهضت پیروشان چگونه یک نهضت بود و در کدام مناطق به میان آمد، گروه دوم راجع به قیام خوشحال خان ختک که در بیداری سیاسی کدام مناطق مؤثر بود و گروه سوم راجع به جنبش هوتكیان بین هم بحث نمایند.

سؤال‌ها

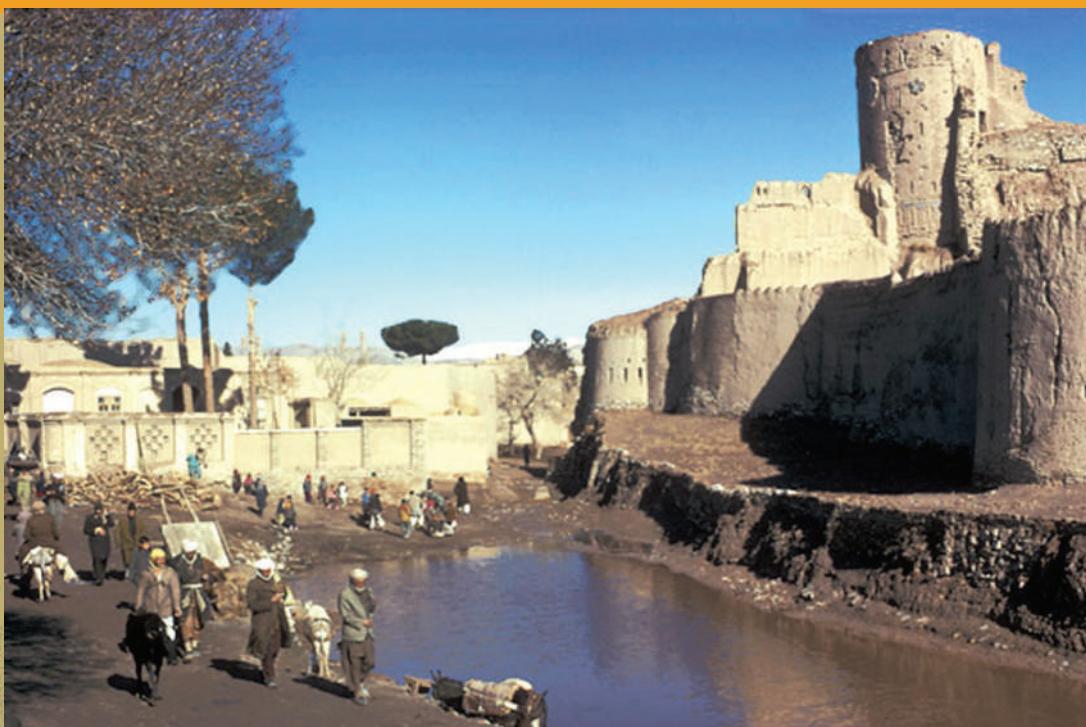
- ۱- چرا در کشور ما حکومت‌های محلی به وجود آمدند؟
- ۲- کدام دولتها ارزش‌های فرهنگی شان را به مردمان کشور ما تحمیل کردند؟
- ۳- کدام عوامل در پرورش ذهنیت استقلال طلبانه مردم ما مؤثر بود؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد نادرشاه افشار از بزرگ سالان معلومات به دست آورند و آن را با قدرت احمدشاه ابدالی پیوند داده در صنف ارایه نمایند.



قبل از به قدرت رسیدن احمدشاه ابدالی اوضاع اجتماعی کشور از چه قرار بود؟



در درس قبلی به جزئیات شرایط سیاسی قبل از احمدشاه بابا اشاره شد. در بحث کنونی شرایط اجتماعی قبل از احمد شاه بابا را تحلیل می‌نماییم.

در نتیجهٔ تسلط نیروهای مهاجم شیانی‌ها، صفوی‌ها و بابری‌ها، تجارت و زراعت در کشور به رکود مواجه گردید. **مکتب هنری هرات** دیگر قادر نبود تا راه توسعهٔ ادب و صنعت را به پیش برد. هزینهٔ لشکرکشی‌ها باز اضافی بر مردم این سرزمین تحمیل می‌گردید. حکام و افسران در داخل حصارهای نظامی زنده‌گی مرفه داشتند. قوتهای مسلح در پارک یا قرارگاههای عسکری داخل شهرها جابه جا گردیده بودند. چراگاههای سرسبز به قوای مسلح اختصاص داده شده بود و نظامیان از باغها و تفریح گاههای برای رفع خسته‌گی استفاده می‌کردند.

با توجه به مسایل بالا در کشور مانیز حکومت مرکزی وجود نداشت. سیستم‌های آبیاری و بند و انهاری که قبلاً وجود داشت در نتیجهٔ جنگ‌های پی در پی ازین رفت و تخریب گردید.

در این چنین حالات، خطر جدی سرزمین ما را تهدید می‌نمود.

یکی از مصروفیت‌های تولیدی در کشور، پیشنهاد مالداری بود. موجودیت مراتع سرسبز، زمینهٔ تکثیر و تربیهٔ مواشی را مساعد نموده بود. پیشنهاد مالداری یک بخش مهم شغل اجتماعی آن زمان را در برداشت. در تربیهٔ حیوانات توجه خاص به اسپ، اشتر و گاو به عمل می‌آمد. این مواشی از شهرت فراوان برخوردار بودند.

دیگری (چرمگری) صابون سازی، قالین بافی و گلیم بافی گاهی بخش دیگری از تجارت و مصروفیت اجتماعی را تشکیل می‌داد. خرید و فروش در میان مردم به گونه جنس به جنس صورت می‌گرفت، ولی پول و مسکوکات فلزی نیز جهت داد و ستد به وجود آمد.



تصویر بالا شرایط اجتماعی قبل از اقتدار احمد خان ابدالی را بازتاب می‌دهد

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به حکومت‌های محلی قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا و گروه دوم راجع به مصروفیت‌های مردم بین هم بحث نمایند و نتیجه بحث‌ها را نماینده هر گروه به دیگران ابلاغ نماید.

سؤال‌ها

- ۱- چرا رویدادهای اجتماعی به کندي سير می‌نمود؟
- ۲- در نتیجه تجاوز به سرزمين ما کدام آسیب‌های اجتماعی وارد گردید؟ دو مورد آن را بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد اهمیت تفریح گاهها قبل از پادشاهی احمدخان ابدالی، معلومات به دست آورده در صنف ارائه کنند.



شرایط اقتصادی قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه ابدالی چگونه بود؟



درس قبلی به اوضاع اجتماعی اختصاص داده شده بود. در این درس اوضاع اقتصادی را بررسی می‌نماییم.

اوضاع اقتصادی کشور در قرن‌های ۱۶-۱۷ م. روی هم رفته خوب بود. زراعت، مالداری و صنایع دستی سه بخش عمده اقتصاد را دربر می‌گرفت. خاک و اقلیم این سرزمین برای کشت انواع مختلف نباتات مساعد بود؛ ولی تهاجمات، همه سیستم‌های زراعتی را از بین برد مردم، قرن‌ها قبل از اسلام به زراعت اشتغال داشتند. مصروفیت دیگر مردمان این خطه را مالداری تشکیل می‌داد. قبل از تهاجمات جانب در بخش تکثیر نسل حیوانات و تربیه آن سعی به عمل می‌آمد. در عرصه صنایع دستی و حرفة‌یی نظام‌های قبل از تهاجمات جانب، مردم را تشویق می‌نمودند، به استخراج طلا، نقره، آهن، مس و سرب پردازند. زرگران، مسگران و سایر مالکین صنایع، به تولید نیازمندی‌های مردم اقدام می‌کردند.

در تجارت راه‌های موصلاتی از اهمیت فوق العاده برخوردار بود. قبل از تهاجمات جانب در قرن ۱۶ و ۱۷ م. واردات و صادرات با ممالک هند، چین، ایران و ماوراءالنهر به پیمانه زیاد صورت می‌گرفت. در آن زمان شهرهای کندهار و هرات مراکز تجاری محسوب می‌شدند. اهمیت تجاری شهر کندهار در این بود که از آن کاروان‌های تجاری عبور می‌کردند.

کندهار را زمانی به نام دروازه هند یاد می نمودند، از همین جاست که اکثر درگیری‌ها میان ممالک و قدرتمندان زمان، برای اشغال کامل کندهار می‌چرخید. بعد از تهاجمات اجانب و تجزیه کشور، مراکز اقتصادی متلاشی گردید. در شهرها بر فعالیت‌های اقتصادی رکود حاکم شد و به اقتصاد آسیب کلی وارد آمد که این شرایط تا قرن هجدهم و ایجاد دولت ابدالیان ادامه یافت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به اوضاع اقتصادی کشور قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا و گروه دوم راجع به بخش‌های مهم فعالیت‌های اقتصادی بین هم گفتگو نمایند و نتیجه آن را نماینده هر گروه به دیگران پیشکش نماید.

سؤال‌ها

- چرا مسکوکات به وجود آمد؟
- کدام شهرها قبل از اقتدار احمد شاه ابدالی از نظر اقتصادی اهمیت فوق العاده داشتند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان شان دلیل استخراج طلا، نقره، آهن و غیره را بپرسند و معلومات خویش را در صنف پیشکش کنند.

فصل دوم

رویدادهای تاریخی افغانستان طی سال‌های ۱۷۴۷ تا ۱۸۷۹ میلادی

اهداف فصل دوم

آشنایی شاگردان با شخصیت احمدشاه بابا؛

آشنایی شاگردان با طرز اداره، اصلاحات و اهداف سفرهای نظامی احمدشاه بابا؛

آشنایی شاگردان با شیوه اداره جانشینان احمدشاه بابا؛

آشنایی شاگردان با سیاست‌های استعماری انگلیس در قبال افغانستان؛

آشنایی شاگردان با ماهیت و عوامل تجاوزات انگلیس‌ها بر افغانستان.

احمدشاه بابا چگونه افغانستان را مجددًا احیا کرد؟



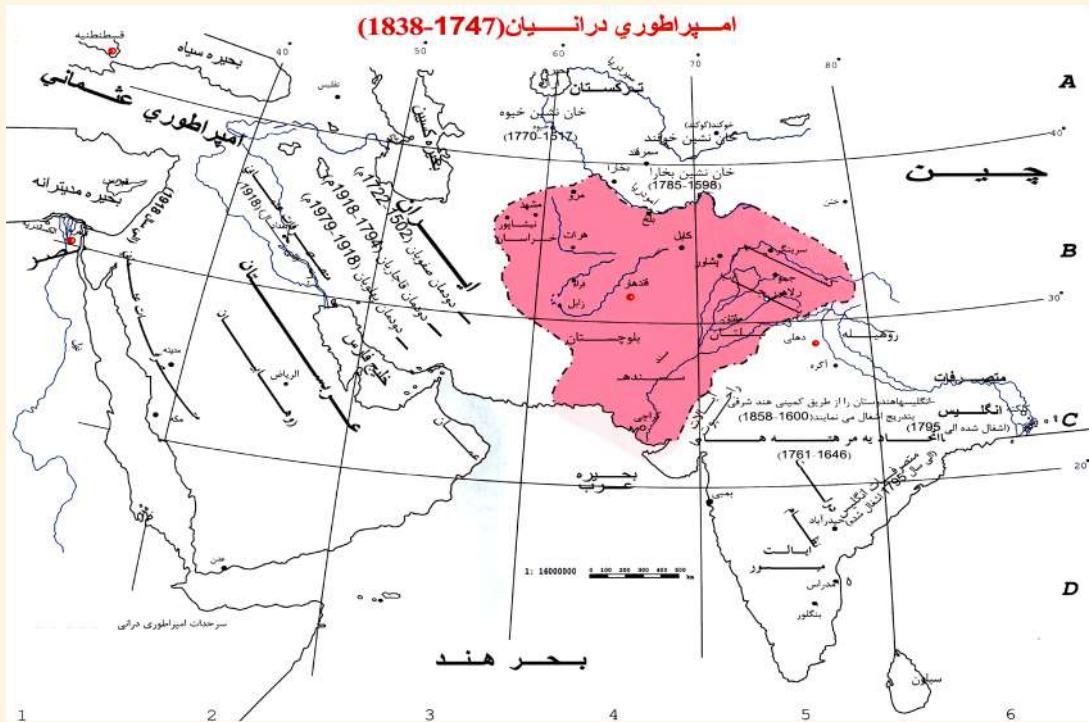
احمدشاه بابا

درس قبلی به شرایط اقتصادی قبل از تصرف قدرت سیاسی به وسیله احمد شاه ابدالی اختصاص یافته بود. در این درس چگونه‌گی احیای مجدد کشور را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

احمدخان پسر زمان خان و نواسه دولت خان سدوزایی در سال ۱۷۲۲ میلادی مصادف به ۱۱۰۱ هـ. در هرات متولد شد. به عمر بیست و پنج ساله‌گی طی جرگه مزار شیر سرخ به سلطنت رسید و خوشه گندم را صابر شاه کابلی که شخص متدينی بود به دستار موصوف به عنوان سمبول شاهی نصب کرد. به این شیوه **احمد شاه بابا** به مقام شاهی انتخاب گردید. بعد از انتخاب، نکات زیر را به عنوان اهداف در نظر داشت:

- ۱- توحید و احیای مجدد قدرت مرکزی
 - ۲- تأمین سرحدات طبیعی افغانستان که از دریا آمو تا دریای سند و بحر سند وسعت داشت.
- احمد شاه بابا به یک سلسله اقدامات دست زد. کشور را از نگاه اقتصادی و سیاسی وحدت بخشید. اختلافات میان قبایل را از بین برد. مردم را تشویق نمود که در نفع و ضرر مملکت با هم شریک باشند.

جرگه دائمی بزرگان را برای دادن مشوره به رجال سیاسی اساس گذاشت. به منظور عملی نمودن این اهداف و برنامه‌ها، به حمایت گروه‌های مذهبی مراجعه نمود. به تقویه موقف اجتماعی خویش به تأمین روابط خویشاوندی دست زد. نامبرده با داشتن استعداد خوب در همه عرصه‌ها کوشید و در راه تشکیل دولت تکالیف زیادی را متحمل شد.



فعالیت داخل صنف

۱- شاگردان به دو گروه تقسیم شوند، گروه اول در رابطه به شخصیت صابر شاه کابلی و گروه دوم نقش احمد شاه بابا را در تنظیم مسایل سیاسی و اقتصادی مورد مباحثه قرار دهند.

سؤال‌ها

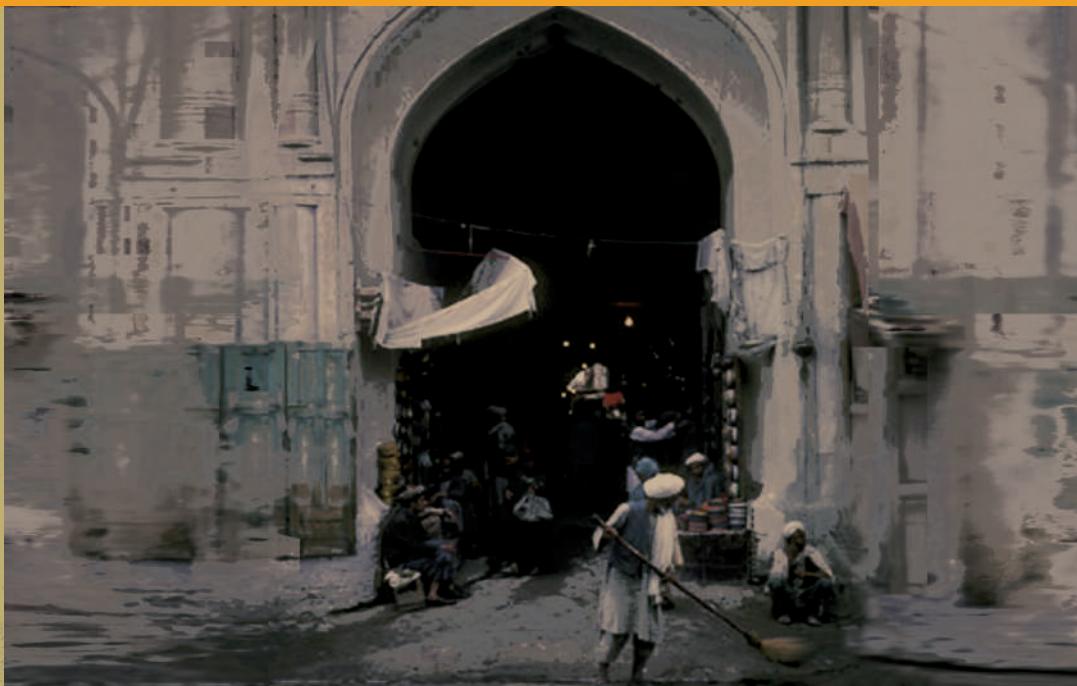
- احمد شاه بابا را مختصر معرفی نمایید.
- اهداف احمد شاه بابا از چه قرار بود؟
- ابعاد شخصیت احمد شاه بابا را شرح دهید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان، پیرامون اهداف احمد شاه بابا از بزرگان معلومات به دست آورند و در صنف آن را پیشکش کنند.



اصلاحات اداری و فعالیت‌های نظامی احمدشاه بابا از چه قرار بود؟



بازار سرپوشیده کندھار

در درس قبلی احیای مجدد کشور به وسیله احمدشاه بابا مرور گردید، در بحث کنونی روی اصلاحات اداری و نظامی توسط احمدشاه بابا را روشنایی می‌اندازیم.

اصلاحات اداری

احمد شاه بابا اصلاحات در ساختار اداری، نظامی و مالی وارد نمود. وزرا را مقرر و جرگه بزرگان را ایجاد کرد. طرز حکومت او مانند همه کشورهای اسلامی سلطنت مطلقه بود. در جرگه خبره گان نه تن از افراد ماهر عضویت داشتند که مرجع عالی تصمیم‌گیری شناخته می‌شدند.

تشکیلات اداری نظام را، قوای سه گانه **اجرأئیه**، **مقننه** و **قضائیه** در بر می‌گرفت. قوای قضایی دارای استقلال کامل بود. عواید کشور از طریق جمع‌آوری مالیات، اموال غنیمت، غرامات جنگی و تحایف شاهان تکمیل می‌گردید.

خزانه احمدشاه بابا مملو از طلا، جواهرات و سنگ‌های قیمتی بود. از کارهای مهم موصوف ساختمان شهر جدید کندھار، بنای شهر خُلم به شمار می‌رفت. حرفه‌های معماری، حکاکی و نقاشی در این زمان پیشرفت قابل ملاحظه داشت.

فعالیت‌های نظامی

در عرصه نظامی، احمدشاه بابا استعداد ویژه‌ی داشت. احساسات جنگی و منفعت جویی افغان‌ها را در فتوحات تشویق می‌کرد. قوای مردم را به حرکت می‌آورد. بدین وسیله موفق شد تا وحدت سیاسی را تأمین کند و کشور را به سرحدات طبیعی‌اش برساند. در قوای مسلح آن زمان دو نوع قوه موجود بود یکی قوای منظم و دیگر قوای غیر منظم بود که به نام **قوای قومی** شهرت داشت. در سلطنت احمدشاه بابا، تعداد عساکر به طور اوسط به یکصد هزار تن می‌رسید. قوت‌های قومی در حین خدمت از تأثیرهای مالیات معاف می‌شدند. عایدات کشور عمده‌ای به سی و یک میلیون روپیه بالغ می‌شد که از مناطق مفتوحه حصول می‌گردید.

احمد شاه بابا در سمت‌های سه‌گانه، قوت‌های مسلح را توظیف کرد. مهمترین لشکر کشی‌ها به جانب هند به نام پانی پت شهرت دارد. در نتیجه آن احمدشاه بابا به حیث قهرمان ظاهر گردید. غنایم زیادی را قوای افغانی کمایی کردند. به مقصود آوردن نظم، احمد شاه بابا دوبار به غرب لشکر کشید و که طی آن موقعيت‌هایی را نصیب گردید. احمدشاه بابا به هدف تعیین مرزها به شمال نیز لشکر کشید و پیروزی‌هایی را کسب نمود و دریای آمو را سرحد طبیعی میان دو حکومت تعیین نمود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:

گروه اول در مورد این که چرا احمدشاه بابا به اصلاحات اداری و نظامی پرداخت بحث نمایند.

گروه دوم در رابطه به عالی‌ترین مرجع تصمیم گیری احمد شاه بابا بحث نمایند.

سؤال‌ها

۱- درباره طرز حکومت احمدشاه بابا چه می‌دانید؟

۲- ماهیت نظام سلطنتی احمدشاه بابا از چه قرار بود؟

۳- در صفوی قوت‌های مسلح احمد شاه بابا چند نوع سرباز موجود بود؟

۴- قوتهای مسلح احمدشاه بابا به کدام سمت‌ها سوق گردیدند؟

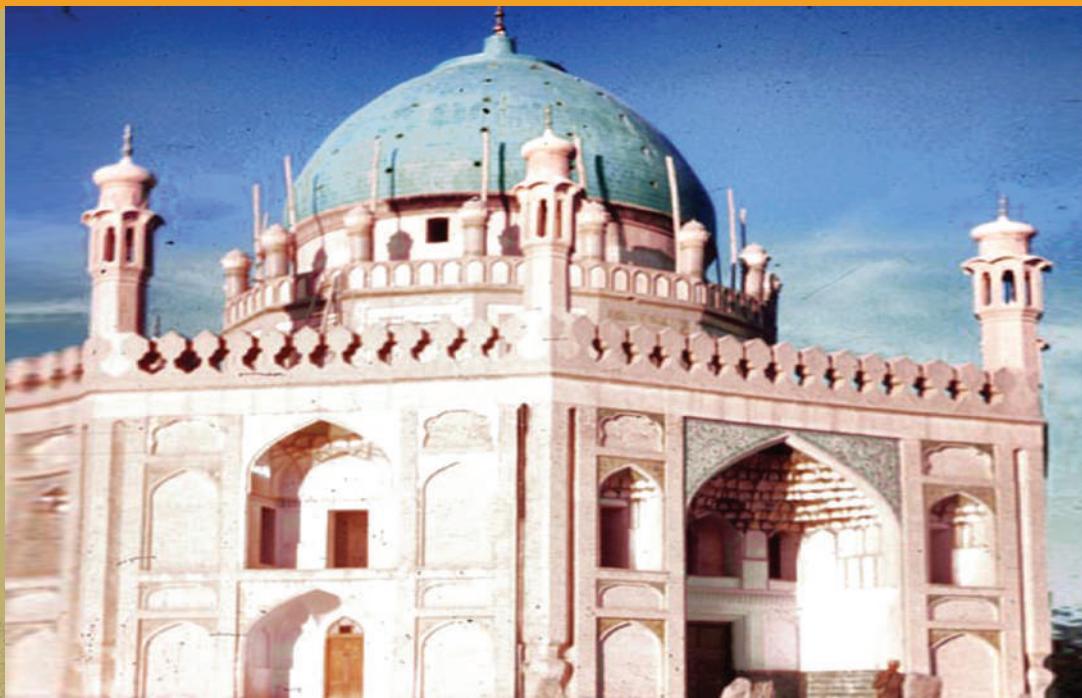
۵- عواید کشور، در سلطنت احمد شاه بابا از کدام طرق تأمین می‌گردید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد کارنامه‌های احمدشاه بابا معلومات به دست آورده آن را در صنف ارائه نمایند.



درباره سجایای احمدشاه بابا چه می‌دانید؟



آرامگاه احمد شاه بابا در کندهار

در درس قبلی در مورد اصلاحات اداری و نظامی روشنی انداخته شد. در این درس سجایای اخلاقی احمدشاه بابا و سال وفات او را مرور می‌کیم.

احمدشاه بابا به حیث اساس گذار افغانستان معاصر، موفق به ساختمان این خطه و تأمین اتحاد میان اقوام گردید. روی این ملحوظ از جایگاه خاص برخوردار بود. نامبرده شاهی بود که تاج به سر نمی‌نهاد. از تشریفات خوشش نمی‌آمد. دستار به سر می‌بست. و روی زمین می‌نشست. او تماس مستقیم با مردم داشت به عنوان شخصیت مصلح در دعوا و منازعات فیصله‌ها صادر می‌نمود. با تواضع و جیبن گشاده با مردم سخن می‌زد. شخص دلیر، شجاع و وطن دوست بود. در امور جهانداری با عدالت رفتار می‌کرد. مسایل را از طریق صلح به صورت مسالمت آمیز حل می‌نمود. احمد شاه بابا در سیاست همواره طرفدار ملایمت بوده از باب دوستی پیش آمد می‌نمود. با وجود آنکه در وسعت خاک اندیشه داشت؛ از خون‌ریزی جلوگیری به عمل می‌آورد و به پاس اینگونه سجایای پسندیده به او لقب بابا داده شده است.

احمد شاه بابا بعد از بیست و شش سال سلطنت به عمر پنجاه و یک ساله‌گی در حالی که مريضی عايد حالش بود، در سال ۱۱۵۱ هجری شمسی مطابق (۱۷۳۳م) چشم از جهان پوشید و در شهر کندهار در محوطه خرقه مبارک به خاک سپرده شد.



مسجد احمد شاه بابا در کندهار

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:

گروه اول اخلاق نیک احمدشاه بابا را در برابر ممالک مفتوحه روشن سازند.
گروه دوم درباره رفتار احمدشاه بابا و سال مرگ نامبرده بحثی را به راه اندازند.

سؤال‌ها

- ۱- احمد شاه بابا بعد از چه مدت و در عمر چند ساله گی چشم از جهان پوشید؟
- ۲- سجایای پسندیده احمدشاه بابا را در امر کشور داری شرح دهید.
- ۳- صفات فردی احمد شاه بابا از چه قرار بود؟ دو مورد را بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان درباره ارزش‌هایی که احمدشاه بابا به آن باور داشت، از بزرگان معلومات کسب کرده در صنف ارائه دهند.

آیا می‌دانید که تیمورشاه بیست سال سلطنت کرد؟



درس قبلی برای روشن شدن سجایا و وفات احمدشاه بابا اختصاص یافته بود. در درس کنونی سلطنت بیست ساله تیمورشاه بررسی می‌شود.

تیمور شاه متولد سال ۱۷۴۲ میلادی مطابق ۱۱۲۰ هـ.ش حین وفات پدر والی ولایت هرات بود. او شخص تحصیل کرده و شاعر زبان دری نیز بود. مطابق عرف حاکم آن زمان، تیمورشاه نامزد مقام پادشاهی - وليعهد گردید؛ ولی حمایت شاه ولی خان از شهزاده سلیمان سبب گردید تا شهزاده سلیمان در شهر کندھار به پادشاهی نایل آید. تیمورشاه همزمان با رسیدن به شهر کندھار و تحریک او به وسیله متنفذین آزرده خاطر، وزیر شاه ولی خان را به قتل رساند و در نتیجه شهزاده سلیمان از پادشاهی دست کشید.

دوره سلطنت تیمورشاه به کامرانی و مدافعه سپری گشت، قیام‌هایی در این زمان در بسا نقاط به وقوع پیوست، نامبرده موفق گردید که مخالفان خویش را سرکوب کند و از مرزهایی که از پدر به او میراث مانده بود، پاسداری به عمل آورد. فقط در مواردی با شاه مراد بیگ حکمران بخارا که قصد تجاوز را در جنوب دریا آمو داشت ناگزیر به جنگ شد؛ ولی با وساطت متنفذین، مصالحه نافذ و دریای آمو حد فاصل میان دوکشور معین گردید. ویژه‌گی این مرحله نگهداری از سرحدات بود. تیمورشاه دولتی را که به ارث برده بود بدون کم و کاست حفظ کرد. همه درگیری‌ها ماهیت تدافعی داشت تمایل نامبرده به زنده‌گی صلح آمیز با همسایه گان بود. اشتباه تیمورشاه تقسیم قلمرو حکومت میان فرزندانش بود.

تیمورشاہ بعد از بیست سال سلطنت در سال ۱۷۹۳ م. در کابل چشم از جهان پوشید و در مرکز کابل در کنار جنوبی دریای کابل به خاک سپرده شد..



آرامگاه تیمور شاه در کابل

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شده گروه اول در راستای توسعه فرهنگی معلومات دهند. گروه دوم علل تقسیم قلمرو تیمورشاہ را میان فرزندانش، مطالعه کرده در صنف ارائه نمایند.

سؤالات

- ۱- حمایت کدام وزیر موجب به قدرت رسیدن شهزاده سلیمان در قندهار گردید؟
- ۲- عرف حاکم در پادشاهی احمد شاه با با درباره وليعهدی از چه قرار بود؟
- ۳- ويژه گی سیاسی سلطنت تیمورشاہ از چه قرار بود؟
- ۴- کدام اشتباهات تیمورشاہ شرایط سقوط امپراتوری او را تشدید کرد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان شخصیت و کارنامه های تیمورشاہ را از بزرگان پرسیده معلومات شان را در صنف ارائه کنند.

برنامه‌های سلطنت شاه زمان را می‌دانید؟



درس قبلی به سلطنت تیمور شاه مختص شده بود. در درس کنونی کوشش می‌شود برنامه‌های داخلی و خارجی پادشاهی شاه زمان بررسی گردد.

زمان شاه همزمان با مرگ پدر همه برادران را به شهر کابل دعوت نمود. با حمایت سودار پاینده محمد خان که رئیس قوم بارکزایی بود، هواداران تاج و تخت رازندانی و خود در سال ۱۷۹۳ میلادی مصادف به ۱۱۷۱ شمسی اعلام سلطنت کرد. پادشاهی نامبرده معاصر با رویداد عظیم سیاسی جهان انقلاب کبیر فرانسه بود که دستاورد آن، به قلمرو فرانسه خلاصه نشد؛ بلکه جهان را دربر گرفت. مؤرخان داخلی و خارجی شاه زمان را شخصی ذکی، فعال، شجاع و بصیر می‌خوانند. پس از ختم جنگی به جنگ دیگر می‌شتافت. مردم در مقایسه به فرزندان دیگر تیمور شاه به شاه زمان احترام بیشتری داشتند. موصوف اقتدار سیاسی را در پایان حدود نیم قرن امنیت، تحويل گرفت. به هدف استحکام هر چه بیشتر امنیت، تصمیم داشت مرکزیت را تقویت نماید. در راه تحقق این مقاصد در داخل و خارج به مشکلات رو به رو گردید.

رقبای داخلی و هوا خواهان قدرت از یک جانب و متنفذین و رؤسای قبایل از جانب دیگر به دست درازی‌های آشکار و پنهان در منطقه پرداختند. تبلیغات شبکه‌های استخبارات دشمنان خارجی با تمام قوت بر ضد شاه زمان به کار افتاد. رنجیت سنگ و بیگانه پرستان دیگر نیز مشکلات برای شاه زمان در فضای

داخلی به وجود آوردن. فتح علیشاه قاجار در غرب نیز از جدایی و اختلاف برادران شاه زمان استفاده سوء به عمل آورد و با مساعدت‌های مالی و نظامی برادرش شهزاده محمود را در هرات تشویق و تمویل می‌نمود.

در نتیجه آزرده‌گی متنفذین، دست درازی‌های آشکار و پنهان حاکمان منطقه و اختلافات داخلی خانواده، اوضاع برای به قدرت رسیدن شاه محمود در همکاری نزدیک با وزیر فتح خان مساعد گردید.

بعد از مقاومت نه چندان مهم، شاه زمان کابل را به قصد پشاور ترک گفت، در آنجا به وسیله ملاعشق شینواری با چند تن از هم سفرانش گرفتار شده و از نعمت بصیرت محروم گردید؛ سپس تحت ناظارت به شهر کابل آورده شد. به این ترتیب حاکمیت شاه زمان به پایان رسید و شهزاده محمود قدرت را به دست گرفت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول چگونه‌گی سلطنت زمان شاه را نوشته و ارائه نمایند. گروه دوم در بارهٔ شورش‌های داخلی گفتگو کنند.

سؤال‌ها

- ۱- راجع به شخصیت شاه زمان چه می‌دانید؟ بنویسید.
- ۲- پادشاهی شاه زمان مصادف با کدام رویداد جهانی بود؟
- ۳- مشکلات داخلی شاه زمان از چه قرار بود؟
- ۴- اهداف مداخلات آشکار و پنهان ممالک منطقه را بازگو نماید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان دربارهٔ کارنامه‌ها و مداخلات ممالک منطقه در دورهٔ پادشاهی شاه زمان معلومات حاصل نموده، آن را در صنف ارائه نمایند.

آیا می‌دانید شاه محمود بار اول چگونه به قدرت رسید؟



در درس قبل ما در مورد سلطنت زمان شاه دانستیم. در این درس در مورد ماهیت سلطنت شاه محمود آشنایی حاصل می‌کنیم

زمان شاه، رقیب اصلی استعمارگران به شمار می‌آمد؛ بنابر آن در آن زمان انگلیس‌ها با توصل به سیاست (تفرقه بینداز و حکومت کن) از رقابت میان سرداران استفاده کرده، خواستند شاه زمان را از میان بردارند. توجه آن‌ها به شهزاده محمود و سردار فتح خان بارکزایی که به ایران فرار نموده بودند، مبذول گردید.

راه‌اندازی توطیه‌ها به وسیله **انگلیس‌ها** و سایر نیروهای منطقوی از یک جانب، نفاق داخلی میان برادران شاه زمان از جانب دیگر زمینه آن را مساعد ساخت تا شاه محمود به سلطنت تکیه زند.

در همین اوضاع سیاست استعماری انگلیس توسعه می‌یافت، در غرب کشور نیز تمایلات فراوان دولت **قاجاریه فارس** به تحریک انگلیس‌ها در راستای تجزیه **هرات** متبارز می‌شد. ضمناً شاه شجاع در ساحات شرقی افغانستان و حکومت سکه‌های پنجاب در پشاور بر ضد شاه محمود دست به نبرد زدند. بر علاوه نیروی عظیمی به رهبری عبدالرحیم خان غلچایی غرض سقوط دولت شاه محمود از جانب **غزنی** حرکت نمود که به وسیله قوای شاه محمود به شکست مواجه

شد. چون مردم در کابل از اداره شاه محمود ناخشنود بودند، **مودم کابل** دست به قیام زدند و نامبرده را در **بالا حصار کابل** محاصره نمودند.

در این حالات **شجاع الملک** (شاه شجاع) وارد کابل شده و در باغ با برآقامت گزید. در همین موقع وزیر

فتح خان با قشون خود از بامیان برای رهایی شاه محمود رسید. مگر سپاه شجاع الملک به قیادت **مختار الدوله** در **قلعه قاضی جلو او را گرفت**، وزیر فتح خان به صوب **قندھار** عقب‌نشینی نمود و با **کامران** پسر شاه محمود یکجا شد، بعد از شکست و تسليمی شاه محمود، شجاع الملک داخل بالا حصار شده و سلطنت خود را اعلام کرد.



وزیر فتح خان

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند.

- ۱- گروه اول در مورد این که انگلیس‌ها چگونه از سیاست «تفرقه بین‌دزار، حکومت کن» استفاده می‌برند؟ به مباحثه پردازنند.
- ۲- گروه دوم در مورد این که نفاق داخلی، افغانستان را به کدام جهت کشانید؛ به مباحثه پردازنند.

سؤال‌ها

- ۱- کدام عوامل دست به هم داده زمینه‌های به قدرت رسیدن شاه محمود را فراهم کردند؟
- ۲- شاه محمود در زمان زمامداری خویش با چه مشکلاتی دست و گریان بود؟
- ۳- شجاع الملک چگونه بر اریکه قدرت تکیه زد؟ توضیح دهید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد شخصیت شجاع الملک از بزرگان معلومات به دست آورند و در صنف ارائه بدارند.

چگونه گی سلطنت اول شاه شجاع



در درس گذشته چگونه گی به قدرت رسیدن و مشکلات شاه محمود را مطالعه نمودیم، در درس کنونی اقدامات و مشکلات سلطنت اول شاه شجاع را مرور می کیم

زمانی که شاه زمان به وسیله شاه محمود کور گردید؛ تنفر مردم در برابر شاه محمود افزایش یافت. راه برای فعالیت‌های شاه شجاع باز گردید، وی به دعوت اهالی کابل امور کشور را به دست گرفت. چون مردم افغانستان از جنگ‌های داخلی به تنگ آمده، خواهان امنیت کشور بودند. شاه شجاع به یک سلسله اقدامات مبادرت ورزید. تا توقعات مردم را برآورده سازد، به گونه مثال به رهایی برادرش شاه زمان پرداخت. مخالفین برادرش را سرکوب نموده و از جمله عاشق شینواری را اعدام نمود. او به مصالحه با بارکزایی دست زد، برای تحکیم مناسبات خواهر دوست محمدخان را به عقد نکاح خویش در آورد. وزیر فتح خان را در اداره کشور سهیم ساخت. این پروسه دیردوانم نیاورد. وزیر فتح خان به تحریکات علیه شاه شجاع در نقاط مختلف کشور اقدام نمود، ولی نتیجه نداشت. بالآخره موقع که شاه شجاع مصروف خاموشی بغاوت‌ها در کشمیر و پشاور بود؛ شاه محمود به

حمایت هواخواهانش از زندان فرار کرد، نیروهای ضد شاه شجاع را منسجم ساخت و در نتیجه شاه شجاع را در گندمک به شکست رو به رو نمود و به این ترتیب شاه محمود، بار دوم بر تخت سلطنت جلوس نمود.

شاه شجاع یک مرد فرهنگی و شاعر زبان دری هم بود که به گونه نمونه، کلام آن را می‌توان در چهاریتی ذیل مشاهده کرد:

این ببل از فراق چمن گریه می‌کند
غربت کشیده بهر وطن گریه می‌کند

مرغ دلم به یاد وطن گریه می‌کند
تا دل سفر گزید به چین دو زلف او

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه تقسیم شوند.
گروه اول در مورد مهمترین اقدامات شاه شجاع به مباحثه پردازند.
گروه دوم در مورد عوامل شکست شاه شجاع به مباحثه پردازند و نتایج آن را در صنف ارائه کنند.

سؤال‌ها

- ۱- عوامل به قدرت رسیدن شاه شجاع را بر شمارید.
- ۲- نتیجه مصالحه شاه شجاع با برادران بارگزایی چه بود؟
- ۳- وزیر فتح خان دست به چه اقداماتی علیه شاه شجاع زد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد مزایای آشتی معلومات به دست آورده در صنف ارائه نمایند.

چگونه‌گی سلطنت دوم شاه محمود



در درس قبلی نکاتی را در مورد سلطنت اول شاه شجاع خاطرنشان کردیم، حال با چگونه‌گی به قدرت رسیدن شاه محمود بار دوم آشنا می‌شویم.

شاه محمود توانست به همکاری وزیر فتح خان برای بار دوم زمام امور کشور را به دست گیرد. وزیر فتح خان با استفاده از اعتماد شاه محمود، جهت تحکیم قدرت خویش به تقسیم ولایات کشور میان برادران خویش پرداخت که این امر موجبات ناخوشنودی کامران، پسر شاه محمود را فراهم نمود. اقتدار شاه محمود در این زمان به **کابل و قندھار** محدود می‌شد سرحدات غربی کشور را بحران فرا گرفته بود و شاه شجاع نیز در سر حدات شرقی نفوذ قابل ملاحظه بی داشت. کشیده‌گی اصلی میان خانواده‌های **سدوزایی** و **بارکزایی**، مبارزه برای کسب قدرت سیاسی و تحکیم نفوذ اجتماعی بود این قضايا موجب تأثیر شاه محمود شد، وی پسر خود کامران را به **هرات** فرستاد. نامبرده در هرات دست به انتقام جویی علیه برادران وزیر فتح خان زد و این عمل او باعث اختشاش در سراسر کشور از هرات الی **کشمیر** گردید. یکی از عاملین و محركین مهم این شورش دوست محمدخان بود. موصوف از کشمیر به کابل آمد. در شهر کابل شاه محمود را وادار به عقب نشینی به جانب **غزنی** نمود. درین جریان وزیر فتح خان به قتل رسیده بود، برادران وزیر به هدف خون خواهی به نزاع شدت بخشیدند که منجر به شکست شاه محمود گردید و دور دوم سلطنت شاه محمود در سال ۱۸۱۸ م. خاتمه یافت.



تصویر بالا انعکاس دهنده گوشه‌یی از زنده‌گی شهری آن دوره می‌باشد

فعالیت داخل صنف



شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:
گروه اول در مورد این که اقدار شاه محمود محدود به کدام سرزمین‌ها می‌شد به مباحثه پردازند.
گروه دوم راجع به نزاع‌های داخل خانواده با هم گفتگو و نتایج آن را به صنف ارائه کنند.

سؤال‌ها



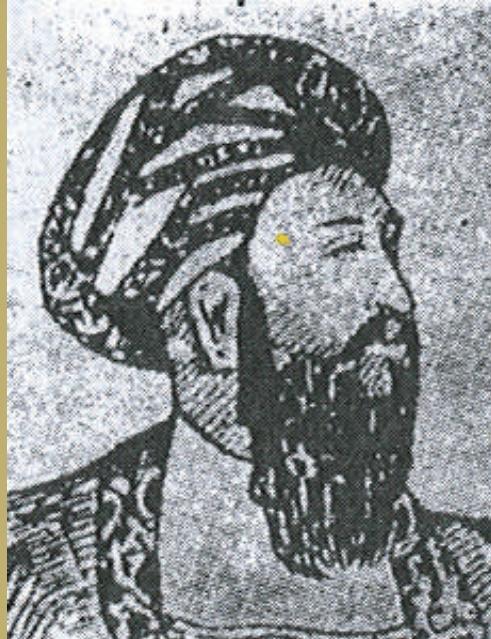
- ۱- وزیر فتح خان از اعتماد شاه محمود چگونه استفاده سوء کرد؟
- ۲- اختلافات میان سدوزایی‌ها و بارکزایی‌ها از کجا ناشی می‌شد؟

فعالیت خارج از صنف



شاگردان از بزرگان در مورد این که از سلسله سدوزایی‌ها چه کسانی بر افغانستان حکومت کردند معلومات به دست آورده، در صنف ارائه نمایند.

آیا با امارت اول دوست محمد خان آشنایی دارید؟



امیر دوست محمد خان

در درس گذشته درمورد سلطنت شاه محمود و اختلافات و درگیری‌های داخلی حکمرانان سدوزاری و بارکزایی معلومات حاصل نمودید. اکنون در این درس به چگونه‌گی حکمروایی اول امیر دوست محمد خان آشنا می‌شویم.

دوست محمد خان پس از آن که به تدریج موقعیت خود را در کابل استحکام بخشید زمینه امارت را برای خود آماده ساخت تا این که در سال ۱۸۳۵ میلادی مراسم تاج پوشی او به شکل ساده در کابل صورت گرفت و لقب «امیر المؤمنین» به وی داده شد. امیر در قدم نخست اشخاص غیر قابل اعتماد را عزل و به جای ایشان پسران خویش را گماشت. دوم کوشید برای جنگ با سک‌ها آماده‌گی گیرد. به منظور پیشبرد این جنگ اعانه‌یی را که قبل از طبقهٔ تجار، دکاندار و اقشار دیگر جمع آوری کرده بود با پنجاه هزار عسکر پیاده و ده هزار سواره نظام داطلب، در سال ۱۸۳۵ میلادی به صوب پشاور حرکت کرد. **سردار سلطان محمد خان** با ده هزار سپاه مودم با جوهر هم جزء اردوی امیر بود. این سوقيات هراس بزرگ در قوای رنجیت سنگ ایجاد کرد. رنجیت سنگ حاضر شد که با افغان‌های تازه نفس از راه مصالحه پیش آید و هیأتی به سرکرده‌گی «هارلان» به حضور امیر دوست محمد خان فرستاد. هارلان وظیفه داشت به هر قیمتی که شود در اردوی افغانی نفاق ایجاد نماید. هیأت مذکور اولتر از همه متوجه سلطان محمد خان برادر امیر گردیده او را با وعده دادن حکومت پشاور مانع حمله و جنگ بر سک‌ها کرد. سردار سلطان محمد خان همراه ده هزار سپاه خویش از طرف شب از اردوی امیر جدا و به دشمن پیوست. امیر دوست محمد خان با مشاهده چنین حالتی عقب نشینی نموده و به

کابل برگشت. امیر دوست محمدخان در سال ۱۸۳۶ میلادی بعد از انتخاب شدن لارد اکلنډ به صفت وایسراى جدید هند، مکتوب عنوانی وی نوشته و در ضمن بر مسئله پشاور تأکید نموده، در این زمینه خواهان کمک دولت انگلیس گردید. وایسراى جدید در جواب نامه امیر نوشته که حکومت بریتانیا آرزومند است تا دولت‌های سک و افغان مسایل خود را از طریق مذاکرات دوستانه حل و فصل نمایند و بریتانیا در امور داخلی ممالک دیگر مداخله نمی‌کند. در ضمن یک هیأت را به سرکرده‌گی «الکساندر بونس» ظاهراً تحت نام مسایل تجاری به کابل اعزام نمود. امیر دوست محمدخان از آمدن هیأت انگلیس به کابل بسیار مسرور گردید و توقع داشت که یک سلسه مسایل به شمول مسئله پشاور را از طریق مفاهمه و مذاکره حل نماید. مگر امیر خلاف توقع اش از نماینده انگلیس جواب قناعت بخش گرفته نتوانست.

از این که انگلیس‌ها از پالیسی‌ها و اهداف ناپلیون و روسیه در رابطه به افغانستان در هراس بودند زیادتر به افغانستان دلچسپی نشان دادند. امیر دوست محمدخان با سیاست انگلیس مشروط با تخلیه پشاور توسط رنجیت سنگ ابراز موافقه نمود؛ اما انگلیس‌ها ورود هیأت روسی را در افغانستان بهانه قرار داده با امیر دوست محمدخان قطع علائق نمودند و با شاه شجاع و رنجیت سنگ روابط را تأمین کردند. شاه شجاع که زیر سایه انگلیس‌ها در لودیانه به سر می‌برد، با آن‌ها داخل مذاکره شد و انگلیس‌ها او را روپوش تعریض خویش قرار داد و در سال ۱۸۳۹ میلادی بر حریم کشور ما تجاوز نمودند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول راجع به چگونه‌گی به قدرت رسیدن امیر دوست محمدخان و گروه دوم راجع به سیاست انگلیس در افغانستان با هم بحث نموده نتیجه را در صنف ارایه نمایند.

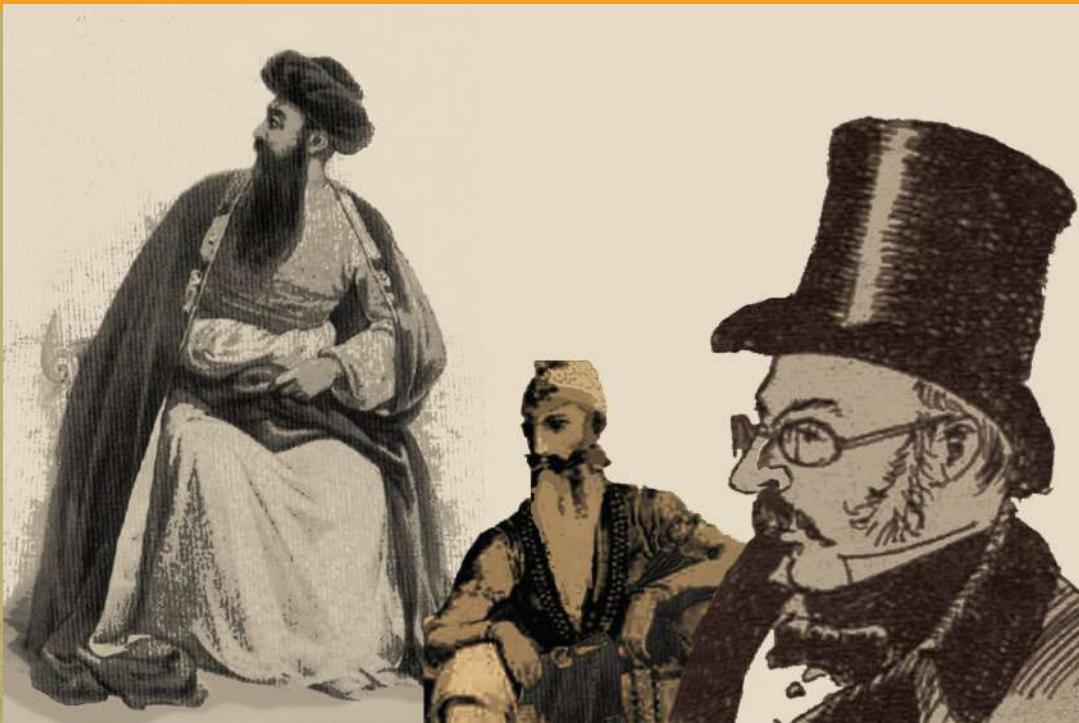
سؤال‌ها

- ۱- هارلان نماینده انگلیس‌ها چگونه موفق به ایجاد تفرقه در اردوی امیر دوست محمدخان گردید؟
- ۲- چرا انگلیس‌ها بالای افغانستان تجاوز نمودند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به پالیسی‌های فرانسه و روسیه در قبال افغانستان معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد تجاوز اول انگلیس بر افغانستان معلومات دارید؟



در درس گذشته شما به چگونه‌گی حکمرانی اول دوست محمد خان آشنایی حاصل نمودید. اکنون در این درس در مورد تجاوز مستقیم انگلیس‌ها بر افغانستان معلومات حاصل می‌کنید.

تعریض اول انگلیس بر افغانستان از نظر تاریخی همانا مفکوره حفظ تاج طلایی در نیم قاره هند شمرده می‌شد. این مفکوره خط و مش اهداف سیاسی و نظامی را تشکیل می‌داد. انگلیس‌ها برای اجرای پلان‌های استعماری خود در پی بهانه بودند **مکناتن** به حیث نماینده دولت هند بر تانوی با شاه شجاع و رنجیت سنگ رابطه قایم کرد و در (۲۵ جولای ۱۸۳۸ م.). معاهده سه‌جانبه **لاهور** بین آن‌ها به امضار رسید.

در این معاهده مکناتن و رنجیت سنگ اختیارات زیادی داشتند؛ ولی شاه شجاع به حیث یک فرد فراری فاقد صلاحیت بود.

انگلیس‌ها در عوض برگردانیدن شاه شجاع بر تاج و تخت افغانستان، وی را از یک حصه خاک افغانی در ماورای سند از قبیل **کشمیر**، **پشاور**، **دیروہ جات** و **خیبو**، یعنی حدود حکمرانی دوست محمدخان به نفع رنجیت سنگ منصرف ساختند و این را هم به او قبول‌اندند که با هیچ دولت دیگر که مخالف دولت انگلیس باشد؛ روابط سیاسی قایم نسازد و استقلال هرات را که به دست برادرزاده‌اش کامران بود قبول کند و مداخله در امور آنجا ننماید.

تحت این شرایط و تعهدات، قوای انگلیس تحت قوماندانی سرجان کین و نماینده خود مختار انگلیس (مکناتن) و شاه شجاع در فبروری ۱۸۳۹م. از طریق بلوچستان و دره بولان به قندھار حمله کردند. برادران قندھاری از نماینده روسیه تقاضای کمک کردند؛ ولی روس‌ها همکاری نکردند و عدم صداقت روسیه واضح گردید؛ بنابراین، برادران مذکور مأیوس شدند و بدون جنگ عقب نشینی و به ایران فرار کردند و شاه شجاع داخل قندھار گردید. در **قندھار** مکناتن با شاه شجاع معاهده دیگری را امضا کرد و از شاه شجاع تعهد گرفت که عسکر دایمی انگلیس را در افغانستان با یک نفر نماینده سیاسی‌شان بگذارد، به همین ترتیب قوای انگلیس همراه با شاه شجاع از طریق غزنی به جهت کابل در حرکت افتادند و **کپتان وید با شهرزاده قیمور** پسر شاه شجاع از طریق دره خیبر و جلال آباد بر کابل حمله کردند. امیر دوست محمد خان که میان دو جبهه شرقی و غربی قرار داشت آماده‌گی لازم جنگی هم نداشت، نگران شده، قبل از مقابله با قوای دشمن فرار کرد و به **بخارا** پناهنده گردید و به این ترتیب قوای دشمن وارد کابل شد.

دوست محمدخان کمکی را که در بخارا از روسیه انتظار داشت حاصل کرده نتوانست، لذا مأیوس شده دوباره به افغانستان برگشت و خود را به انگلیس‌ها تسلیم نمود و به **کلکته** فرستاده شد.

﴿ فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به سیاست انگلیس‌ها در قبال افغانستان و گروه دوم در مورد معاهده سه جانبه لاہور مباحثه نموده، نتایج کار خویش را ارائه نمایند.

سوال‌ها

- ۱- خط مشی سیاسی و نظامی تعرض انگلیس‌ها بر افغانستان را کدام مسایل تشکیل می‌داد؟
- ۲- معاهده لاہور در کدام تاریخ بین کدام اشخاص به امضا رسید؟
- ۳- انگلیس‌ها از کدام سمت‌ها و تحت قوماندۀ کدام اشخاص بالای افغانستان حمله نمودند؟
- ۴- در معاهده قندھار، مکناتن از شاه شجاع چه تعهد گرفت؟ آن را واضح سازید.

﴿ فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به تجاوز اول انگلیس در افغانستان و اثرات ناگوار آن معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد سلطنت دوم شاه شجاع آگاهی دارد؟



در درس گذشته راجع به انگیزه‌های تجاوز اول و اهداف انگلیس در رابطه به کشور و حکمرانی امیر دوست محمد خان آگاهی حاصل نمودید. اکنون در این درس به ماهیت حکومت شاه شجاع آشنا می‌شویم.

بعد از آن که شاه شجاع با انگلیس‌ها یکجا وارد کابل شدند، نامبرده به اتفاقی انگلیس چهار سال پادشاهی کرد. شاه شجاع در بالا حصار کابل و مکناتن سفیر انگلیس، به صفت صدر اعظم و نایب السلطنه درآمد. **الکساندر بُرنس** حیثیت وزیر داخله را دارا بود. **موهنه لال** وظیفه ضبط احوالات را به عهده داشت. برخی از مأموران سیاسی و نظامی انگلیس در نقاط مختلف کشور مشاورین امور شمرده می‌شدند. از آنجایی که مفکوره اقامت دائمی در افغانستان در فکر شان خطور کرد. قوای شان را در کابل، قندھار، قلات، غزنی، وردگ، چاریکار، بامیان و جلال آباد مستقر ساختند.

انگلیس‌ها خاطر جمع گردیدند. مگر این گمان شان بیجا بود، از یک طرف ظلم و ستم متباوزین و عدم رضایت مردم از آن‌ها و از جانب دیگر تحملی مصارف اردوی بزرگ و عواید ناچیز مملکت، علاوه بر آن تحملی مالیات، بلند بودن نرخ‌ها، تفر مردم از شاه شجاع، عواملی بود که مقدمات یک رستاخیز بزرگ و قیام ملی را آماده ساخت.

نشانه‌های سرکشی در مردان **غلجایی**، **زرمت**، **خوگیانی**، **کوهه‌امن** و **کوهستان** نمایان گردید، تا این که سران ملی هسته جنبش‌های ملی را تقویه و انکشاف بخشیدند. در **کوچه باغ** نواب در خانه **عبدالله خان اچکزایی** پلان تعرض بر دشمن ریخته شد و یک شورای دوازده نفری تشکیل گردید که در آن نواب زمان خان به حیث رئیس و امین الله خان لوگری به حیث نایب انتخاب گردیدند تا مسئله صلح و جنگ را به دوش گیرند.

صبح روز دوم نوامبر ۱۸۴۱ م. برای افغان‌ها روز بزرگ رستاخیز ملی و برای امپراتوری بزرگ بر تانیا

روز شکست استعمار در شرق محسوب گردید، به این معنی که مطابق پلان مطروحه به دامنه‌های بالا حصار کابل که قرار گاه مأمورین و صاحب منصبان انگلیس بود، افغان‌ها حمله و خانه برنس را آتش زدند و خودش را از تیغ کشیدند. به روز دوم، مبارزین بر قلعه‌های دیگر انگلیس‌ها که در شهر کابل موقعیت داشت یورش بردنده، در این گیر و دار آوازه جهاد به شش کوهی کابل پخش شد و مردم جوقه در این جهاد ملی سهم گرفتند. نیکو از همه که سردار وزیر محمد اکبر خان وارد کابل شد و قیادت جهاد را در عوض نواب زمان خان در دست گرفت.



وزیر اکبر خان

انگلیس‌ها که صحنه را به خود تنگ دیدند با سردار محمد اکبر خان داخل مذاکره شدند. انگلیس‌ها می‌خواستند که در این مذاکره محمد اکبر خان را به قتل برسانند؛ ولی محمد اکبر خان با استفاده از فرصت بالای مکانتن حمله ور شده و آن را با ضرب گلوله به قتل رسانید. تعداد زیادی انگلیس‌ها در جریان جنگ کشته شدند. از ۱۶۵۰۰ نفر به قول خودشان صرف یک تن (دکتر برایدن) به حالت نیمه جان به جلال آباد رسید و قصه تباہی لشکر انگلیسی را بیان کرد. وزیر اکبر خان با شنیدن حرکت قوای انگلیس به قیادت جنوار پالک جانب کابل در صدد مقابله برآمد، مگر نظر به هدایت امیر دوست محمد

خان جانب تاشقرغان عقب نشینی نمود. قوای پالک و سیل از جلال آباد وارد کابل شدند و به خاطر اعاده حیثیت از دست رفته‌شان بازار چهار چته کابل و استالف زیارا را آتش زدند. عجالتاً نظریه اشغال و تسلط بر افغانستان از دماغ انگلیس‌ها دور شد. دوست محمد خان آزاد گردیده و به افغانستان برگشت نمود و مجدداً بر تخت کابل تکیه زد و به این ترتیب دامنه تعرض انگلیس‌ها بر چیده شد. با این شکست حیثیت انگلیس‌ها در تمام آسیا حتی در جهان لطمہ دید، کایننه انگلیس عوض شد و از این به بعد انگلیس‌ها سیاست خود را درباره افغانستان تغییر دادند و تا مدت زیادی کشور ما را به حال خود گذاشتند، در مقابل افغان‌ها افتخارات بزرگی را نصیب شدند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به چگونه‌گی به قدرت رسیدن شاه شجاع و گروه دوم راجع به شکست انگلیس‌ها بحث نموده و نظریات خود را با هم صنفان خویش شریک سازند.

سؤال‌ها

- انگلیس‌ها به خاطر اقامت دائمی، قوای خود را در کدام مناطق افغانستان مستقر ساختند؟
- عوامل شورش و قیام ملی افغان‌ها بر ضد انگلیس‌ها را کدام مسائل تشکیل می‌داد؟ واضح سازید.
- شکست انگلیس‌ها در افغانستان در افکار سیاسیون انگلیس چه عبرت را به وجود آورده و به کدام مسائل اعتراف کرده‌اند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان و اولیاً راجع به مبارزین ملی که شکست انگلیس‌ها را باعث گردید معلومات حاصل کرده در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد سلطنت دوم امیر دوست محمد خان می‌دانید؟



در درس گذشته راجع به انگیزه‌های تجاوز اول و اهداف انگلیس‌ها در رابطه به سلطنت دوم شاه شجاع اطلاعات کسب نمودید. در این درس به ماهیت سلطنت دوم امیر دوست محمد خان آشنا می‌شوید.

طوریکه در درس گذشته شرح داده شد، انگلیس‌ها با تجربه تلح تسلط چهار ساله دریافتند که در افغانستان مانده نمی‌توانند؛ بنابراین به فکر تجدید استقرار روابط و پیدا کردن راه حل گردیدند. آن‌ها به پادشاهی مجدد امیر دوست محمد خان راضی شدند، از این که امیر محبوس از تمام واقعات بی‌خبر مانده بود در بازگشت خود به افغانستان هیچ گونه شرط و یا قیدی را بر انگلیس‌ها نگذاشت و دولت هند بر تابیوی برای این که عملاً افغانستان را به ملوک الطوایف تقسیم نموده و هم نفاق را تشدید کرده باشد، دوست محمد خان را به صفت امیر ولایات سه گانه کابل، غزنی و جلال‌آباد پذیرفت.

پس از آن که امیر دوست محمد خان پادشاه شد نخست به اصلاح اوضاع داخلی پرداخت؛ زیرا در اثر وجود آمدن ملوک الطوایف و وقوع جنگ‌ها، اوضاع مملکت به کلی خراب شده بود. سپس برای حصول وحدت سیاسی و استحکام دولت مرکزی سعی نمود و به همت سردار محمد اکبر خان و سایر فرماندهان از بامیان تا هزار شریف و حدود هرات را فتح کرد و بعد بغاوت مردم تکاب و نجراب را فرو نشاند و شورش مردم خوگیانی را خاموش ساخت.

در این دوره وزیر محمد اکبر خان به حیث یک مرد فاتح، وطن دوست و فداکار در راه وحدت سیاسی افغانستان رحمت کشیده، به عمر بیست و نه ساله گی در سال ۱۸۴۶م. توسط تابلیت‌های زهری یک طیب هندی به شهادت رسید و در مزار شریف به خاک سپرده شد.

امیر دوست محمد خان، پس از مرگ وزیر محمد اکبر خان، فرزند دیگرش امیر شیرعلی خان را وليعهد ساخت. وفات وزیر محمد اکبر خان تمام مردم و رجال وطن پرست افغانستان را متأثر ساخت. مقارن اين اوضاع که حکومت سکها بعد از مرگ رنجیت سنگ ضعیف شده بود، انگلیسی ها بنای پیشروی را در پنجاب گذاشتند و بسیاری مناطق پنجاب را تحت تصرف خود آوردند، امیر دوست محمد خان برای استرداد پشاور و حوالی آن کوشش نمود؛ ولی مساعی نامبرده به جایی نرسید؛ اما از طرف دیگر تمام ولایات شمال هندوکش را متصرف شد و قدم مهم در امر برانداختن ملوک الطوایفی برداشت و کامیابی چشمگیر را حاصل کرد.

امیر دوست محمد خان بعد از آن، توجه خود را به جانب هرات و قندهار معطوف ساخت. قندهار به اثر اغتشاشات میان سرداران قندهاری در سال ۱۸۵۵م. به دست امیر دوست محمد خان افتاد و به دولت مرکزی ملحق شد. اوضاع هرات هم در این وقت خوب نبود. ایرانی ها برای تصرف آن دست و پامی زدند. امیر به خصوص وقتی که یار محمد خان **الکوزایی** در گذشت، ایرانیان، کامیابی هایی هم حاصل کردند. امیر دوست محمد خان این شهر را پس از جنگ سختی در ماه می سال ۱۸۶۳م. تصرف نمود و سیاست پیشروی روسیه در افغانستان متوقف گردید. و به این ترتیب وحدت سیاسی افغانستان موجوده تأمین گردید. امیر دوست محمد خان بعد از ۲۰ سال حاکمیت بر افغانستان در چون ۱۸۶۳م. در شهر هرات وفات نمود و در جوار مقبره خواجہ عبدالله انصاری (رح) دفن گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول در مورد چگونه‌گی از بین بردن حکومت‌های ملوک الطوایفی و گروه دوم در مورد شخصیت امیر دوست محمد خان در دور دوم پادشاهی مباحثه و نتایج آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- اقدامات مهم امیر دوست محمد خان را در دور سلطنت دوم او بیان نمایید.
- ۲- نقش وزیر اکبر خان را در استحکام دولت مرکزی توضیح نمایید.
- ۳- انگلیس‌ها چه موقفی را در برابر حکومت امیر دوست محمد خان اختیار کردند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به شخصیت اجتماعی و سیاسی وزیر محمد اکبر معلومات حاصل کرده و در صنف ارائه نمایند.

آیا با سلطنت اول امیر شیر علی خان آشنایی دارید؟



در درس گذشته شما به سلطنت دوم امیر دوست محمد معرفت حاصل کردید. در این درس به شخصیت امیر شیر علی خان و مشکلات نظام اداری وی آشنا می‌شوید.

بعد از مرگ امیر دوست محمد خان، **شهزاده شیر علی خان** ولیعهد و جانشین او که در هرات بود پس از انجام مراسم فاتحه خوانی پدر در ۱۸۶۳ میلادی به عمر ۴۱ ساله‌گی که وارث تاج و تخت بود، پادشاهی خود را اعلام کرد. و این موضوع را به برادران خویش در گوشه و کنار کشور اطلاع داد. ظاهراً اکثر برادران به شمول **محمد اعظم خان** بیعت خود را اعلان کرد. امیر شیر علی خان فرزند خویش **شهزاده محمد یعقوب خان** را برای تنظیم امور به هرات توظیف کرد. خود با دیگر اعضای فامیل جانب کابل حرکت نمود.

سردار محمد اعظم خان که شخص خودخواه و جاه طلب بود در سفر کابل با امیر شیر علی خان همراه بود؛ اما در قسمت سبزوار (شیندند) از امیر جدا شده به سمت **هزاره جات** نزد برادر سکه خویش سردار **محمد حسین خان** حاکم هزاره جات رفت و آرزو داشت به کمک برادرش و مردم هزاره سلطنت را تصاحب نماید، بالآخره سردار محمد اعظم خان به کمک و یاری برادران خویش

قشونی ترتیب و با امیر شیر علی خان مقابله نمود از این که توان جنگیدن در مقابل اردوی امیر را نداشت، به دولت انگلیس پناهنده شد. از طرف سردار عبدالرحمن خان هم علیه حکومت امیر شیر علی خان دست به قیام زد و جنگی که در محل **جاجگاه دره هندوکش** رخ داد سردار عبدالرحمن خان مواجه به شکست گردید و به بخارا پناهنده شد.

امیر شیر علی خان توقع داشت که در داخل کشور دولت مرکزی را استحکام بخشیده در اشاعه تمدن جدید نقش فعال بازی نماید و هم در سیاست خارجی خواهان تقویت استقلال افغانستان بود؛ ولی به اثر مخالفت برادران و خانه جنگی‌ها نتوانست در دوره اول سلطنت خود به اجرای پلان‌های خویش موفق گردد.

موضوع که امیر شیر علی خان را بی اندازه متأثر و گوشه‌گیر ساخت، کشته شدن **شهزاده محمد علی خان** پسر وی بود که در جنگ با سردار محمد امین خان در قندهار به قتل رسید. این گوشه‌گیری و انزوا امیر عبدالرحمن خان را در بخارا تحریک کرد تا به اتفاق سردار محمد اعظم خان بالای کابل حمله نموده آن را به تصرف خویش در آورد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول درمورد نفاق داخلی برادران امیر شیر علی و گروه دوم راجع به گوشه‌گیری و انزوا امیر شیر علی خان بحث نموده، نتیجه را به صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- چگونه‌گی به قدرت رسیدن امیر شیر علی خان را بیان نمایید.
- ۲- چرا سردار محمد اعظم خان نزد انگلیس‌ها پناهنده شد؟
- ۳- امیر شیر علی چرا نتوانست پلان‌های عمرانی خویش را عملی نماید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان راجع به شخصیت امیر شیر علی خان از بزرگان معلومات به دست آورده و در صنف آن را بیان نمایند.



آیا با شخصیت امیر محمد افضل خان آگاهی دارید؟



امیر محمد افضل خان

درس گذشته به مشکلات اداری امیر شیرعلی خان اختصاص داشت. در این درس رویدادهای سلطنت کوتاه محمد افضل خان را مورومی کنیم.

وقتی که سردار محمد اعظم خان و سردار عبدالرحمن کابل را به تصرف خویش در آوردند، سردار محمد افضل خان را به پادشاهی برداشتند و از پادشاهی امیر به انگلیس‌های مقیم هند اطلاع دادند. انگلیس‌ها بی‌درنگ حکومت امیر محمد افضل خان را به رسمیت شناخته به تعقیب آن نماینده سیاسی خویش را در کابل مقیم ساختند؛ در حالی که امیر شیرعلی خان پادشاه بر حال، در کشور وجود داشت و مورد قبول اهالی و مردم نیز واقع بود، امیر شیرعلی خان برای دفاع از حاکمیت خویش از قندهار به صوب کابل لشکر کشید؛ اما در **قلات** از دست نیروهای امیر محمد اعظم خان و سردار عبدالرحمن خان شکست خورده و به هرات نزد پسرش یعقوب خان عقب نشینی نمود.

با مقیم شدن امیر شیرعلی خان در هرات، **فیض محمد خان** حاکم اسبق آفچه به نامبرده تماس گرفته و عده کمک و همکاری نمود که هر دو باهم از طریق میمنه و مزار در سال ۱۸۶۷ به جانب کابل حرکت نمودند؛ مگر از طرف سردار عبدالرحمن خان جلو حرکت امیر شیرعلی خان در قسمت بازار ک پنجشیر گرفته شد که در نتیجه فیض محمد خان کشته و امیر شیرعلی خان به هرات عقب نشست. در این زمان مریضی عاید حال امیر افضل خان گردید و درگذشت. به این ترتیب دوره سلطنت یک ساله او پایان یافت.



این بنا یکی از مساجد در هرات می‌باشد

فعالیت داخل صنف: شاگردان به دو گروه تقسیم شوند و از همدیگر راجع به عوامل در گیری‌های برادران امیر شیرعلی خان معلومات حاصل نموده، آن را در صنف ارائه نمایند.



سؤال‌ها

- ۱- امیر محمد افضل خان چگونه به قدرت رسید؟
- ۲- امیر محمد افضل خان در مدت کوتاه سلطنت خود به کدام مشکلات مواجه بود؟



آیا شخصیت امیر محمد اعظم خان را می‌شناسید؟



امیر محمد اعظم خان

در درس قبلی سلطنت کوتاه محمد افضل خان را مرور کردیم. در این درس به سلطنت محمد اعظم خان معلومات حاصل می‌کنیم.

امیر محمد اعظم خان نیز به زور شمشیر سردار عبدالرحمن خان به سلطنت رسید؛ ولی امیر محمد اعظم خان مرد خودخواه و جاه طلب بود. بعد از جلوس، خواست سردار عبدالرحمن خان را از مرکز دور سازد؛ چنانچه به بهانه‌یی او را به صفحات شمال فرستاد تا متوجه امیر شیر علی خان در بلخ باشد. سردار عبدالرحمن خان با وجود آن که نمی‌خواست از مرکز دور شود این امر را قبول کرد و عازم آن ولايت شد و در آنجا متوجه امیران و خوانین ایبک، تاشقرغان، سرپل، شبرغان و آفچه گردید. آن‌ها را مطیع حکومت مرکزی ساخت و بعد جانب میمنه رفت. آنجا را به محاصره گرفت.

امیر شیر علی خان از مصروفیت‌های سردار عبدالرحمن خان در صفحات شمال اطلاع یافت با پسر خود سردار محمد یعقوب خان عزم قندهار نمود و پسر امیر محمد اعظم خان را که نایب الحکومه قندهار بود شکست داد و جانب غزنی پیش روی کرد، امیر محمد اعظم خان موقعیت خود را در خطر دید، به سردار عبدالرحمن خان پیغام فرستاد و نامبرده از او اطاعت نموده وارد کابل شد و به اتفاق امیر محمد اعظم خان جانب غزنی رفتند. در سال ۱۸۶۸م. در قسمت شش گاو میان نیروهای مسلح سردار عبدالرحمن خان و

امیر شیر علی خان جنگ سختی در گرفت، سپاه سردار عبدالرحمن خان شکست خورده و امیر شیر علی خان موققانه وارد کابل شد. در نتیجه، امیر محمد اعظم خان به ایران فرار کرد و در آنجا مریض شده وفات نمود. سردار عبدالرحمن خان جانب بخارا متواری گردید. و حکومت روسیه از او استقبال نمود.



سید جمال الدین افغان

امیر محمد اعظم خان در مدت کوتاه سلطنت خود به کمک وزیر داشتمنش **سید جمال الدین افغان** پلان‌های عمرانی و عرفانی را روی دست گرفته بود، از جمله اولین مجله افغانستان که به نام **کابل** یاد می‌شد، انتشار داد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند از همدیگر راجع به اقدامات مهم دوره امیر محمد اعظم خان پرسش‌ها مطرح و در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- چگونه گی به قدرت رسیدن امیر محمد اعظم خان را توضیح نمایید.
- ۲- امیر محمد اعظم کدام برنامه‌های عمرانی را روی دست داشت؟ بیان دارید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان در رابطه به شخصیت امیر محمد اعظم خان از بزرگان معلومات به دست آورده و در صنف آن را بیان نمایند.

آیا با سلطنت دوم امیر شیر علی خان آشنایی دارید؟



امیر شیر علی خان

در درس گذشته راجع به سلطنت امیر محمد اعظم خان معلومات حاصل کردید. در این درس به برنامه‌های عمرانی و انکشافی امیر شیرعلی خان در دوره دوم سلطنت اش آشنا می‌شوید.

امیر شیر علی خان در اوخر سال ۱۸۶۸ م. بعد از شکست دادن امیر محمد اعظم خان و سردار عبدالرحمن خان در شش گاو، دوباره وارد کابل شده و به تخت سلطنت جلوس کرد. امیر شیر علی خان پادشاه روشنفکر، وطن خواه و اولین بنیان گذار تمدن جدید در افغانستان بود. در سال ۱۸۶۹ م. از هند برتانیوی بازدید به عمل آورد، علاقه اش در قسمت تخنیک پیشرفته و تمدن غربی زیادتر گردید و او را تشویق کرد که دست به یک سلسله اصلاحات داخلی بزند و وحدت سیاسی افغانستان را رنگ و رخ تازه بی داد.

معرفی تمدن جدید

امیر شیرعلی خان بزرگترین موسس مدنیت و تحولات فرهنگی و صنعتی کشور محسوب گردیده، هم زمان با **اقلاط صنعتی اروپا**، در افغانستان راه اصلاحات را گشود. یکی از پیش قدمان این نهضت سید جمال الدین افغان بود. پروگرام عصری شدن کشور را آغاز نمود. امیر شیر علی خان به منظور حفظ آزادی و استقلال کشور از تعریض بیگانه‌گان در حدود یکصد هزار لشکر منظم آماده کرد و آن را در هشت مرکز نظامی متمرکز ساخت. برای ساختن توب و تفنگ کارخانه‌ها را تأسیس کرد. اولین مکتب عامه را که دارای شبكات ملکی و نظامی بود ایجاد نمود **جريدة شمس النهار** را به نشر رساند، چاپ خانه‌ها را وارد نمود. و با این جنبش دوره رکود فرهنگی را رفع کرد. پوسته خانه‌ها را تأسیس نمود، اساس شهر جدید (**شیرپور**)

فعلی) را در کابل برای عساکر بنا نهاد. پرداخت مالیات از جنس به نقد عوض گردید، به منظور تأمین عدالت به اقدامات جدی دست زد و حکام ظالم و چپاول گر را از بین برد. تشکیلات اداری کشور را به طرز جدید تبدیل کرد و اولین کابینه افغانستان به ریاست صدراعظم وقت سید نور محمد شاه تشکیل شد. مخالفت‌ها را که هنوز در اطراف مملکت وجود داشت از بین برد؛ سپس خواست انگلیس‌ها را به شناخت دولت خود مجبور سازد.

انگلیس‌ها شرایط دوستی خود را با مقاصد استعماری طرح نمودند. آن‌ها آرزو داشتند تا نماینده گان شان در کابل، قندھار و هرات به صورت دائمی موجود باشد تا حرکات روس‌ها را از نزدیک کنترول کنند، علاوه بر این می‌خواستند امیر را مجبور کنند تا دولت انگلیس را حامی خود قبول کند؛ اما امیر شیر علی به این افکار غرض آلد آن‌ها اهمیت نداده و در جواب انگلیس‌ها گفت: من در مقابل آمدن نماینده گان سیاسی و نظامی تان در خاک افغانستان بالای شما اعتماد ندارم که این طرح را روزی بهانه قرار داده بر مملکت من تجاوز خواهید نمود.

امیر شیر علی خان با انگلیس طبق معمول روابط عادی را نگاه داشت؛ ولی با نزدیک شدن روابط افغانستان با روسیه که بنای پیشروی را در آسیای مرکزی داشت، اوضاع را وخیمتر ساخت. پیش روی روس‌ها در آسیای میانه به ویژه تصرف خیوه و همو توسط آن‌ها، توجه انگلیس‌ها را به افغانستان بیشتر جلب نمود. و بهانه تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان گردید. آنچه زمینه سازی این تعرض را بیشتر قوت بخشید تعیین کردن پسر خورده سال امیر شیر علی خان، شهزاده عبدالله جان به صفت ولی‌عهد بود. این موضوع شهزاده یعقوب خان را بی‌اندازه متأثر ساخت، به شورش و بغاوت آغاز کرد؛ ولی امیر شیر علی خان بغاوت را خاموش کرد. انگلیس‌ها از این مسئله نفع برداشته و از طرف دیگر، بلوچستان را که جزء افغانستان بود به دست آوردند که این کار نفرت امیر را نسبت به انگلیس‌ها دو چند ساخت و به این گونه، تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان آغاز گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به شخصیت سید جمال الدین در معرفی تمدن جدید و گروه دوم در مورد اصلاحات و اقدامات عمده امیر شیر علی خان مباحثه نموده و نتیجه آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- امیر شیر علی خان در کدام سال به قدرت رسید و جلوس آن مقارن کدام واقعه مهم در جهان بود؟
- ۲- امیر شیر علی خان به کمک کدام اشخاص برای بار اول پر گرام عصری شدن کشور را آغاز نمود؟
- ۳- راجع به معرفی تمدن جدید و اصلاحات داخلی امیر شیر علی خان هر چه میدانید بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان و اولیا راجع به اثرات تمدن جدید و اقدامات شیر علی خان معلومات حاصل نموده آن را بنویسند و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان معلومات دارید؟



درس قبلی به سلطنت دوم امیر شیر علی اختصاص داده شده بود. در بحث موجود به انگیزه‌های تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان آگاهی می‌یابیم.

قبل از آغاز تجاوز، امیر شیر علی خان هیأتی را به سرپرستی سید نور محمد شاه به کنفرانس پشاور اعزام نمود؛ ولی مذاکرات طولانی صدراعظم سید نور محمد شاه در کنفرانس پشاور بجایی نرسید خود صدراعظم هم در جریان کنفرانس مريض شده و در پشاور وفات نمود. در اين زمان روسие يك نفر سفيری را که جنرال ستيلاتوف نام داشت به کابل فرستاده بود. آمدن اين سفير، سياسيون هند را سخت مشوش ساخت. دولت هند بریتانیوی تجاوز را برای حفاظت منافع خود يگانه راه نجات شمرده و به آن متوصل شد.

عساکر انگلیس با تجهیزات کامل به تاریخ (۲۰ نوامبر ۱۸۷۸) از راه دره خیر، کرم و بولان بر سر حدات افغانستان تجاوز کردند، امیر شیر علی خان در کمال سراسیمه‌گی کابل را ترک کرد، با امید امداد روس‌ها به مزار شریف رفت. در آنجا به عمر پنجه و هشت سالگی در اثر مريضی در سال ۱۸۷۹م. جهان را وداع گفت. بعد از مرگ نامبرده، مردم و کشور در يك خلای سیاسی قرار گرفتند. انگلیس‌ها و دشمنان وطن به پیشروی پرداختند. در چنین شرایطی برخی از سرداران شهرزاده یعقوب خان را به پادشاهی برگزیدند.

پادشاهی امیر محمد یعقوب خان

امیر محمد یعقوب خان موقعی به پادشاهی رسید که لشکر انگلیس‌ها با قوای مجهز، افغانستان را تسخیر کرده بوند. انگلیس‌ها نامبرده را به گندمک برد، معاهده ننگین گندمک را در ۲۶ می سال ۱۸۷۹م بر وی تحمیل نمودند.



معاهده گندمک در شرایطی امضا شد که در تمام کشور هرج و مرج شدیدی وجود داشت و امیر محمد یعقوب خان نیز در شهر کابل در پناه دیگران می‌زیست. او به حیث پادشاه در تمام مملکت شناخته نشده بود. بنابر آن معاهده اهمیت حقوقی نداشت. به موجب آن معاهده خیبر، کرم، پیشین و سیالکوت از افغانستان جدا شده و جزو هند بریتانی گردید. استقلال سیاسی افغانستان هم در معرض خطر واقع گردید و یک نفر انگلیسی به نام سولویس کیوناری که در امضای معاهده گندمک از طرف انگلیس نماینده گی داشت، به حیث سفير انگلیس در کابل مقرر شد و نماینده گان دیگرانگلیس در شهرهای مهم افغانستان اقامت اختیار نمودند.

مردم افغانستان با ملاحظه این وضع بر ضد مت加وزین قیام نمودند، به خانه کیوناری هجوم بردن، او را به قتل رسانیدند. بدین ترتیب یکبار دیگر فتنه استعمارگران راجع به تصرف افغانستان ناکام شد. سران مجاهدین چون محمد جان خان وردگ، ملا مشک عالم، صاحب جان توه کی، سردار محمد ایوب خان، محمد عثمان خان صافی و غیره در مناطق مختلف علیه مت加وزین حمله نمودند، یکی از این جنگ‌های فیصله کن که لشکر انگلیس‌ها را سخت پریشان کرد، جنگ میوند بود. در این جنگ قوا افغانی تحت قیادت سردار محمد ایوب خان پسر امیر شیرعلی خان بود. جنگ شدیدی که در میدان میوند به وقوع پیوست به تاریخ ۲۷ جولای سال ۱۸۸۰ به فتح مبارزین و شکست شدید انگلیس‌ها خاتمه یافت.

در این جنگ مشهور که حکومت انگلیس را در هند به لرزه درآورد، زنان افغانی نیز شرکت کرده بودند و داستان ملالی، دوشیزه جوانی که در میدان جنگ میوند بیرق سپاه ملی را در عوض علمبردار کشته شده به شانه می‌کشید، این دو بیتی او جوانان افغان را در میدان نبرد به جوش و خروش آورد.

که په میوندکې شهید نه شوې خدا یبو لالیه بې ننگی ته دې ساتینه

در قیام مردم کابل قوا انگلیس در منطقه شیرپور به محاصره مبارزین در آمدند تا این که سردار عبدالرحمن خان به چاریکار رسید و انگلیس‌ها که خود را در حالت دشوار دیدند ناچار از او استقبال نمودند و امیر مذکور اعلام پادشاهی نمود. بالاخره جنرال رابرتس کابل را تخلیه و امیر عبدالرحمن خان بر تخت کابل تکیه زد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به علل تجاوز انگلیس بر افغانستان و گروه دوم در مورد نتایج جنگ میوند مباحثه نموده و خلاصه فعالیت خویش را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- انگلیس‌ها چه چیز را بهانه قرار داده بار دوم بالای افغانستان تجاوز نمودند؟
- ۲- معاهده گندمک در کدام سال امضاء شد و کدام مناطق را از پیکر افغانستان جدا ساخت؟
- ۳- در رابطه به جنگ میوند مختصراً معلومات دهید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به معاهده گندمک معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

فصل سوم

رویدادهای تاریخی افغانستان طی سال‌های ۱۸۸۰_۱۹۷۳ میلادی

اهداف فصل سوم

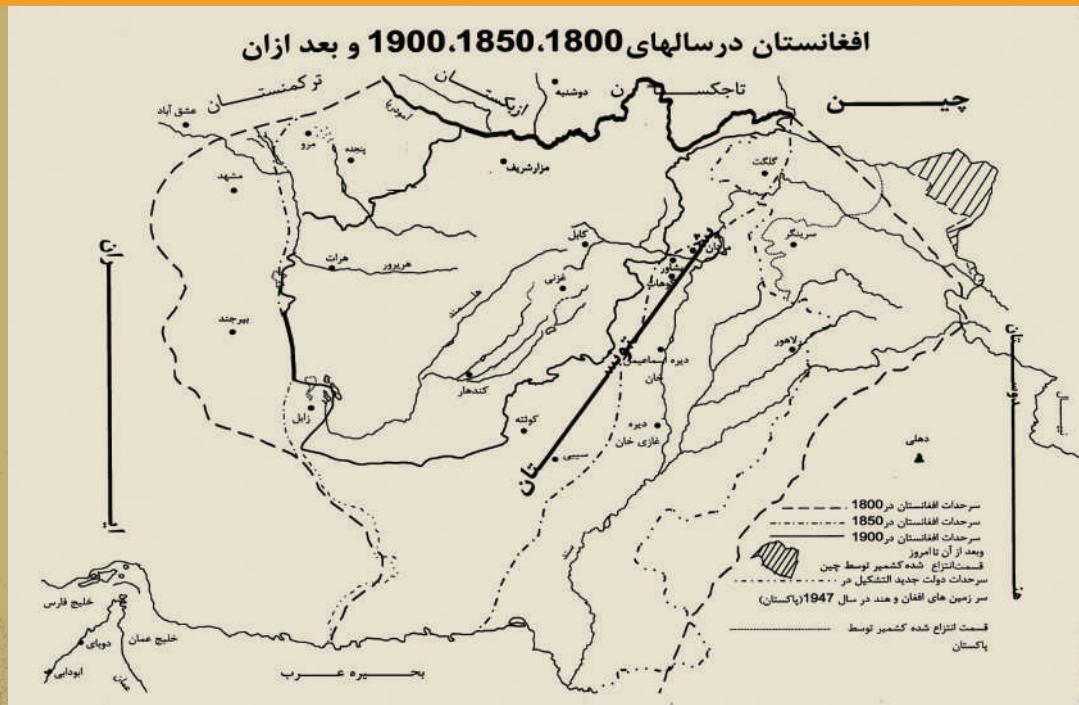
آشنایی شاگردان با تحکیم قدرت مرکزی در افغانستان؛

آشنایی شاگردان با خصوصیات برنامه‌های جنبش مشروطیت؛

آشنایی شاگردان با استرداد استقلال؛

آشنایی شاگردان با برنامه‌های دهه دموکراسی.

نقش امیر عبدالرحمن خان در تحکیم قدرت مرکزی چگونه بود؟



در درس گذشته در مورد سلطنت محمد یعقوب خان و عقد معاہدہ گندمک روشنی انداخته شد. در بحث کنونی پادشاهی امیر عبدالرحمن خان را مرور می‌نماییم.

در سال ۱۸۸۰ میلادی که روزهای شکست نهایی انگلیس‌ها در افغانستان بود، انگلیس‌ها مجبور به ارسال نامه‌ها به امیر عبدالرحمن خان گردیدند و طی این ارتباطات سلطنت امیر عبدالرحمن خان از جانب دولت انگلیس به رسمیت شناخته شد. افغانستان هم هیأتی را به ادامه این روابط توظیف نمود. در یکی از اظهارات هیأت افغانی چنین گفته شده بود که: ملت افغان نیز قبل امیر عبدالرحمن خان را به پادشاهی برگزیده بودند. از این که دولت انگلیس این سلطنت را به رسمیت می‌شناسد، تشکر.

امیر عبدالرحمن خان موقعی اعلان سلطنت کرد که تجاوزات انگلیس‌ها به افغانستان مصائب فراوان وارد آورده بود. کابل ارزش پایتخت بودن را از دست داده بود. تشکیلات اداری در کشور از هم پاشیده بود. روابط



امیر عبدالرحمن خان

اداری و سیاسی میان مرکز و اطراف وجود نداشت. سیستم اردو و نیروهای امنیتی در کشور از میان رفته بود. اقتصاد و خزانین دولتی تنهی بود. به نسبت جنگ بالانگلیس‌ها امور زراعتی و صنعتی در کشور متلاشی شده بود. در این چنین حالات و شرایط امیر عبدالرحمن خان خود را به انجام دو وظیفه مکلف می‌پندشت:

اول تشکیل دولت مرکز و **دوم** اصلاحات اجتماعی. امیر عبدالرحمن خان در عملی شدن این دو هدف از هیچ عملی مؤثر رو نگشتند. احیا و ساختار ادارات دولتی را خود نظارت می‌نمود. ادارات غیر ضروری را که موجب تورم تشکیلاتی شده بود ملغای نمود. کارمندان دولتی را مسؤول وظایف محوله می‌پندشت. مأمورین باید از هر

گونه خطاب می نمودند. حکام دولت مقید به اوامر شخص امیر بودند، که در حقیقت شکل قانون را داشت. همه مقاومت‌های جمعی و انفرادی را در گوش و کنار کشور قهراً از میان برداشت. هیچ ملاحت را در برابر تعیین و تطبیق اوامر و احکام دولت مرکزی نمی پذیرفت.

افغانستان نیاز جدی به تشکیلات نظامی داشت. مساعی امیر عبدالرحمن خان به تقویت اردو معطوف بود. اردو و قوای منظم کشور را بیشتر از نود هزار تن منسجم ساخت. به وسیله این اردو زمینه دولت متمرکز را ایجاد و امنیت سراسری در کشور را تأمین کرد. نهادهای جاسوسی یکی از ارگان‌های بس عمدۀ در نیروهای امنیتی به حساب می رفت، امیر شخصاً این دستگاه را مراقبت و اداره می نمود.

امیر عبدالرحمن خان به منظور اهداف نظامی و تعیین قدرت دولتی نیاز به پول داشت. یکی از راههای تمویل این مصارف، افزایش مالیات بود. مالیات را از دیاد بخشد و به گونه‌های مستقیم و غیرمستقیم حصول می گردید. از کارهای عمدۀ امیر عبدالرحمن خان یکی هم تبدیل نام کافرستان به نورستان بود، برای اولین بار در سال ۱۸۹۱ میان میان اسلام در نورستان شایع گردید. غلام حیدر خان چرخی که سمت والی ننگرهار را داشت به مردم ابلاغ کرد که هدف دولت، احداث راه از نورستان تا بدخشان می باشد. هم گام با ابلاغ این خبر تبلیغات برای پخش دین مبارک اسلام آغاز گردید. تمام فعالیت‌های مربوط به تبدیل شدن کافرستان به نورستان طی مدت هشت ماه انجام یافت.

امیر عبدالرحمن خان در مناسبات با ممالک اروپایی به **دولت تزاری** اعتماد نداشت. در روابط سیاسی با کشور ایران موقف بیطرفی خویش را حفظ کرد. در سال ۱۸۸۸م. حین علامت گذاری سرحدی، انگلیس‌ها از کشور ایران جانبداری کردند و با حکمیت غیرعادلانه بدینی را ایجاد کردند که همین امر باعث انجام روابط میان ایران و افغانستان گردید. یکی از جدی ترین تحطی در سیاست خارجی آن دوره تعیین خط سرحد شرقی و جنوبی توسط انگلیس‌ها بود. یکی از وقایع نامیمون این دوره، تعیین خط مرزی به نام **خط دیورند** در قسمت‌های جنوبی و شرقی افغانستان بود.

مارتیمر دیورند از جانب انگلیس‌ها در سال ۱۸۹۳ میلادی در رأس هیأت انگلیسی برای تعیین مرز میان هند بریتانی و افغانستان، توظیف گردید.

موصوف سرحد بین افغانستان و هند بریتانی را به نفع خویش ترسیم نمود و از راه فشارهای نظامی، اقتصادی و سیاسی بر جانب افغانستان تحمیل نمود که هیچ گاه از جانب مردم افغانستان به حیث مرز و سرحد پذیرفته نشده است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد چگونه‌گی تحکیم قدرت دولتی در افغانستان معلومات خویش را ارائه نمایند و گروه دوم نظریات شان را در مورد تعیین سرحدات افغانستان در زمان عبدالرحمن خان را در صنف ابراز کنند.

سؤال‌ها

- ۱ - در مورد به قدرت رسیدن امیر عبدالرحمن خان چه معلوماتی دارید؟
- ۲ - امیر عبدالرحمن خان اداره خویش را چگونه تنظیم نموده بود.
- ۳ - در مورد خط دیورند چه معلوماتی دارید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگسالان در مورد دوران امیر عبدالرحمن خان بپرسند و معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

در رابطه به سلطنت امیر حبیب الله خان چه می‌دانید؟



حبیب الله خان

در درس قبلی به نقش امیر عبدالرحمن خان در تحکیم قدرت مرکزی و نتایج آن اطلاعات حاصل کردید، اکنون سلطنت امیر حبیب الله خان را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

امیر حبیب الله خان بعد از به دست گرفتن قدرت مدت هژده سال فرمان روایی نمود. در آن زمان افغانستان دارای سپاه نسبتاً قوی بود، حکومت مرکزی برهمه کشور حاکمیت داشت. آرامش و امنیت کامل برقرار بود، نظام دولتی اساس نهاده شده بود. در تشکیلات اداری دربار سه نوع منشی وجود داشت. که به نام‌های **منشی حضور، منشی خارجه و منشی داخله** نامیده می‌شدند. یکی از ادارات به نام **(دارالعدالت)** وجود داشت. مسائل مالی تحت نظارت **مستوفی الممالک** اداره می‌گردید و امور نظامی را شخص امیر کنترول می‌نمود.

امیر حبیب الله خان در مرحله اول سلطنت به تقوای مذهبی پرداخت. حق گشت و گذار بی لزوم خانم‌ها را، در اماکن مقدس منع کرد. از رقصهای زن در محله خرابات تقاضا کرد که از پیشه شان منصرف گرددند. در ماه مبارک رمضان برای مردم فقیر ضیافت افطاری برگزار می‌نمود. موصوف در سال ۱۹۰۲م. لقب **(سراج الملہ والدین)** اختیار نمود.

امیر حبیب الله خان بعد از به قدرت رسیدن به یک رشته اصلاحات در داخل اقدام کرد. امر جلوگیری از خرید و فروش غلامان و کنیزان را صادر نمود. به دوسيه‌های زندانیان رسیده‌گی به عمل آمد. و تأکید کرد که به عوض تعذیب به مجازات شرعی و حبس اکتفا گردد.

امیر حبیب الله خان به اعمار قصرها علاقه داشت. تعدادی از ساختمان‌های ساخته شده در آن زمان به نام موصوف یاد شده‌اند که نمونه‌های آن را در بسانقاط کشور به نام‌های (رباط‌های سراجیه)، (قلعه السراج لغمان)، (سراج‌العمارت ننگرهار) و (سراج الامصار در جبل السراج) می‌یابیم.

امیر حبیب الله خان در مجلس عام چنین گفته بود: «ترقی دولت بدون توسعه علم ممکن نبوده، من تصمیم دارم که در کشور مکاتب را ایجاد و نظریات صاحب نظران را به شکل کتبی خواستگار شوم» مرتبط به مسائل فرهنگی، بنای معارف جدید با تأسیس **لیسهٔ حبیبیه** در سال ۱۹۰۳ م. گذاشته شد که دارای درجه‌های ابتداییه، رشدیه و اعدادیه بود. مکتب حبیبیه در سال ۱۹۰۹ م. در کابل تأسیس و دارای سه صنف اعدادیه و سه صنف حربی بود. مضامین نظری و عملی جزء نصاب شمار می‌شد و به وسیله اتباع افغانی و قرکی تدریس می‌گردید.

در زمان امیر حبیب الله خان به صنعت نیز توجه گردید. فابریکه چرمگری افتتاح شد که مواد مورد احتیاج قوای مسلح را تهیه می‌نمود. در سال ۱۹۱۳ م. فابریکه پشمینه بافی بنیاد گذاشته شد. از تولیدات آن ضروریات پنجاه هزار پارچه دریشی عسکری برآورده می‌گردید. شفاخانه نظامی نیز در زمان امیر حبیب الله خان فعال شده بود که در مقایسه به شفاخانه ملکی کوچکتر بود. این شفاخانه تحت مواظبت داکتران هندی قرار داشت.

امیر حبیب الله خان در سال ۱۹۱۹ م. در **كله گوش لغمان** به شکل مرموز به قتل رسید. به تعقیب آن برادرش **نصرالله خان در جلال آباد** اعلان سلطنت نمود؛ ولی پرسش **امان الله خان** که در کابل بود و با همکاری تعدادی از منورین وطن بر تخت شاهی در کابل حاکم شده و امور کشور را در دست گرفت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد نظام اداری دوران امیر حبیب الله خان معلومات دهنده و گروه دوم در مورد صنعت آن زمان معلومات خویش را بنویسن.

سؤال‌ها

- ۱ - در مورد ساختار نظام دولتی دوران امیر حبیب الله خان چه معلومات دارد؟
- ۲ - سخنان امیر حبیب الله خان را در مورد ترقی کشور چه بود؟
- ۳ - در مورد صنایع در زمان امیر حبیب الله خان چه معلوماتی دارد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان تصاویر عمارت‌های ساخته شده زمان امیر حبیب الله خان را جمع آوری نموده به صنف بیاورند.



افغان‌ها چگونه استقلال خویش را از انگلیس‌ها به دست آوردند؟



جزئیات سلطنت امیر حبیب الله خان و قتل مرموز او در کله گوش لغمان در درس گذشته مورد مطالعه قرار گرفت. در این درس پیروزی‌های مردم افغانستان را در راه حصول استقلال افغانستان مورد بحث قرار می‌دهیم.

شاه امان الله با جلب حمایت مردم توفیق یافت که در سال ۱۹۱۹ میلادی مصادف به سال ۱۲۹۸ هـ. ش سلطنت خویش را اعلان نماید.

امان الله خان مردم افغانستان را به وسیله اعلامیه‌ها از به قدرت رسیدن خویش آگاه ساخت که در بخشی از این اعلامیه آمده بود که: «وقتی که ملت بزرگ تاج شاهی بر سرم گذاشت عهد بستم که بایستی دولت افغانستان مانند سایر قدرت‌ها در داخل و خارج آزاد و مستقل باشد؛ باشنده گان این سرزمین از هرگونه تجاوز محفوظ و مقید به قانون باشند. کشور و مردم ما جایگاه خویش را در میان مردم جهان باز یابد. ای قوم با غیرت و هوشیار! در حفظ دین، دولت و ملت خود بیدار و در حراست از کشور هوشیار باشید».

امیر امان الله خان به سال ۱۹۱۹م. با ارائه شعارهای تأمین عدالت از حمایت مردم برخوردار گردید. در مدت ده شبانه روز همه ولایات تعهدشان را ابراز داشتند. نعره‌های آزادی‌خواهی همه افغانستان را فرا گرفت.

اداره امنی به منظور جلوگیری از خطرات احتمالی حملات نیروهای انگلیسی، قوتهای شان را در مناطق سرحدی جا به جا کردند. با وجود آنکه مرکز عالی سوق و اداره در کشور چنانچه نیاز بود وجود نداشت و نیروهای استعماری برتری‌های مالی و تحقیکی نیز داشتند. به مسائل مربوط به جنگ، برخوردهشان نابرابر بود.

مردم کشور در راه حصول استقلال در جبهات سه گانه تحت رهبری سودار عبدالقدوس خان اعتماد الدوله در قندهار، جنرال صالح محمد خان در ننگرهار و سپه سالار سودار محمد نادر خان در پکتیا با مردم بسیج و یکجا شده و در نتیجه جنگ‌های شدید و فشارهای مردم که سیل آسا بر ضد انگلیس‌ها هجوم بردن، انگلیس‌ها ناگزیر به تصدیق استرداد استقلال افغانستان گردیدند. بعد از اعلام متارکه علی احمد خان وزیر داخله افغانستان در سال ۱۹۱۹م. عازم هند گردید. و در راولپنڈی با رئیس هیأت انگلیس به نام هملتن گرفانت مذاکرات را آغاز و معاهده‌یی را امضا نمود که به موجب آن استقلال کامل کشور از طرف انگلیس‌ها به رسمیت شناخته شد.

شاه امان الله خان همزمان با به قدرت رسیدن به اصلاحات دست زد. این اصلاحات دو مرحله را دربر گرفت. مرحله اول آن سال‌های ۱۹۱۹-۱۹۲۴م. را دربر گرفت و مرحله دوم اصلاحات مربوط سال ۱۹۲۸م. بود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد عوامل داخلی و خارجی استقلال بحث نمایند و گروه دوم درباره برنامه‌های داخلی و خارجی امان الله روشنی بیندازند.

سؤال‌ها

- ۱- چگونه‌گی به قدرت رسیدن شاه امان الله خان را واضح سازید.
- ۲- جزئیات متن اعلامیه امان الله خان از چه قرار بود؟
- ۳- اصلاحات در سلطنت امیر امان الله خان طی چند مرحله عملی گردید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از والدین و بزرگان خویش درمورد استقلال کشور معلومات جمع آوری نموده و در صنف ارائه نمایند.



دست آورده مسافرت‌های امان الله خان از چه قرار بود؟



در درس گذشته معلومات مربوط به پیروزی‌های مردم کشور در برابر استعمار انگلیس خواندید، که نتایج آن استقلال بود. در این بحث دست آوردهای مسافرت‌های امان الله را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

سفرهای امان الله خان به ممالک جهان مدت هشت ماه را در برگرفت. وی در آن هنگام ۳۸ سال عمر داشت. از طریق **قندھار و چمن** به **هند بریتانی** رفت و در آنجا به گرمی استقبال شد. بیانات امیر امان الله خان برای مردم آنسوی مرز ماهیت ضد استعماری داشت و مردم را به وحدت و دوستی فراخواند. امیر امان الله به استقلال چین می‌اندیشید که: «آزادی هدیه داده نمی‌شود، باید آن را حصول کرد.»

امان الله خان به **مصر** نیز سفر نمود و شهریان قاهره از موصوف پذیرایی کردند. از نهادهای علمی، تاریخی و جاده‌های مصر دیدار کرد از کشور مصر به **ایتالیا** رسید و از تمرینات هوابازان ایتالیوی دیدار نمود.

امیر امان الله خان در **فرانسه** با باستان‌شناسان و انجمن شرق‌شناسان نیز دیدار داشت و به امضای موافقت نامه فرهنگی نیز توفیق یافت، سپس به **آلمن** رفت و صاحبان صنایع آلمان از امان الله خان استقبال کردند. ده میں سال استرداد استقلال کشور را در آلمان تجلیل نمود و در حین اقامت در آلمان، امان الله خان شش میلیون مارک قرضه دریافت نمود که این مبلغ را به خرید فابریکه‌ها، آلات تحقیکی و جنگ افزارها اختصاص داد.

امان الله خان بعد از آلمان به انگلستان رفت **انگلیس‌ها** نیز امان الله خان را استقبال نمودند. موصوف از کانون‌های علمی انگلیس دیدار نمود و به وی القاب علمی دکترای افتخاری حقوق اعطا شد. بعد به مسکو پایتخت شوروی رفت و از مراکز تربیت نظامی و صنعتی آن کشور بازدید کرد.

امان الله خان بعد از شوروی به ترکیه رفت در ترکیه از طرف **مصطفی کمال اتا ترک** به عنوان **پیشوای آزادی ملل شرق** خوانده شد. شاه امان الله خان از ترکیه به ایران رفت، سفر موصوف در کشور ایران باعث تقویت دوستی میان دو کشور شد.

امان الله خان بعد از این که به افغانستان برگشت اعلام نمود که کشور ما ثروت‌های گرانبها دارد آنچه که ندارد علم و دانش است، ضرور است آن را فرا گیرد.

پیامدهای سفر به کشورهای جهان را می‌توان گسترش روابط با ممالک، ارتقای قابلیت دفاعی در امر خریداری اسلحه عصری، ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد صنایع و بهره برداری از تکنالوژی و افزایش اعتبار جهانی بر شمرد.

امان الله خان بعد از برگشت به کشور به اصلاحات ادامه داد؛ ولی این اصلاحات بامنافع یک تعداد از حلقات داخلی و خارجی سازگار نبود. از همین جهت بر ضد آن در گوش و کنار کشور به تحریکات و تبلیغات علیه اصلاحات مفید آن مرحله دست زدند. و در نتیجه صفحه جدید هرج و مرچ و عقب گرایی بر سرنوشت کشور مسلط شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد عوامل پیروزی استقلال و گروه دوم برنامه‌های اصلاحی امان الله خان را برجسته سازند.

سؤال‌ها

- ۱- محتوای سخنرانی امان الله خان در هند بریتانی از چه قرار بود؟
- ۲- موافقت نامه فرنگی در فرانسه به وسیله کدام شخصیت عقد شد؟
- ۳- به شاه امان الله خان، کدام یک از رهبران جهان، لقب پیشوای آزادی ملل شرق را اعطی کرد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان خویش مسائل مربوط به رویدادهای فرنگی امان الله خان را جویا شده و معلومات شان را در صنف ارائه نمایند.

چگونه حبیب الله کلکانی به قدرت رسید؟



در درس قبلی، استقبال رهبران جهان را از سفرهای شاه امان الله خان مورد مطالعه قرار دادیم در این درس چگونه گی؛ به قدرت رسیدن حبیب الله کلکانی را می خوانیم.

مؤرخان، اکثر مخالفتها را ناشی از عقب مانده‌گی جامعه، پایین بودن سطح آگاهی سیاسی و فرهنگی می دانند. دوام اصلاحات اجتماعی و اقتصادی دوره امان الله خان که ایجاد محدودیت بر استخدام علمای دینی، تغییر لباس و غیره را در بر داشت اسباب مخالفت را فراهم آورد.

حبیب الله کلکانی مشهور به بچه سقاو از طرف یک عده مردم مورد حمایت قرار گرفت و به وی لقب (خادم دین رسول الله) بخشیدند. آن‌هایی که در مخالفت با اصلاحات امانی قرار داشتند از وی حمایت نمودند.

حبیب الله کلکانی در سال ۱۹۲۹م. (۱۳۰۷ه.ش) وارد، شهر کابل گردید و به هدف مشروعت بخشیدن حکومت خود، اعلامیه‌یی را پخش نمود که مخالف اصلاحات دوره امانی بود.

خصوصیات آن مرحله، در برگیرنده اخلال امنیت، چور و چپاول اموال دولتی و رکود تجارت بود. نارضایتی و مخالفت در کشور مدت ۹ ماه ادامه یافت و کشور به خطر جدی رو به رو گردید.

سرانجام مخالفت حبیب الله کلکانی به ناکامی انجامید و زمینه برای سلطنت سردار محمد نادر خان هموار گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد آغاز تحریکات صحبت نمایند و گروه دوم در مورد این بغاوت‌ها به نفع کدام حلقات انجامید، ابراز نظر نمایند.

سؤال



قیام‌های این مرحله به سود کدام نیروها انجامید؟

فعالیت خارج صنف



شاگردان از علمای دین و والدین خویش در مورد حبیب الله کلکانی و نقش حلقات معین اجتماعی معلومات کسب نموده در صنف ارائه کنند.

آیا می‌دانید محمد نادر شاه چگونه به سلطنت رسید؟



محمد نادر شاه

در درس قبلی عوامل مختلفی را که موجب به قدرت رسیدن حبیب الله کلکانی گردید؛ به بررسی گرفتیم. در بحث حاضر چگونه گی به قدرت رسیدن محمد نادر شاه را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

محمد نادر شاه در زمان شاه امان الله به حیث سپه سالار ایفای وظیفه می‌نمود. در جنگ استرداد استقلال افغانستان نقش اداره جبهه جنوب را بر عهده داشت که ضربات قاطع را بر نیروهای انگلیس وارد آورد. بعد از همین پیروزی در میان افغان‌ها مشهور شد. با سقوط دولت امانی هرج و مرج بر اوضاع کشور حاکم گشت. در این هنگام محمد نادر خان که قبل از آن در پکتیا نام نیک کسب کرده

بود، مردم را برای حصول قدرت تحت نام شاه امان الله به دور خود جمع نمود.

سردار محمد نادر خان، پکتیا را به مرکز فعالیت‌های سیاسی و نظامی مبدل کرد. دوازده هزار تن از قبایل و اقوام مختلف را متحد ساخت و در سال ۱۹۲۹ میلادی به سوی کابل حرکت کرد و کابل را نجات داد. محمد نادر خان از همان آغاز، سیاست دلجویی متنفذین محلی را روی دست گرفت. هدف از این همدردی‌ها جلوگیری از مخالفت‌های متنفذین بود که در جریان هرج و مرج نه ماهه در کشور به قدرت‌های محلی نایل آمده بودند.

محمد نادر خان امور اداری کشور را با برادران خویش تقسیم نمود و **سردار محمد‌هاشم خان**

را به حیث صدراعظم تعیین کرد. در دوره صدارت نامبرده یک رشته تحولات تدریجی عملی شد. خصوصیت عمده این مرحله را تمرکز قدرت سیاسی در خانواده، تشکیل می داد. در جریان سلطنت محمد نادر شاه که چهار سال را دربرگرفت وضع امنیتی کشور رو به بهبود گذاشت و اقتدار دولت مرکزی به اطراف کشور به شکل تدریجی وسعت یافت. در تشکیل اداری- دولتی کشور بار دیگر تلاش صورت گرفت حمایت هواخواهان نهضت امانی که با شرایط موجود نا ساز گار بودند جلب گردید. اصلاحات ادامه یافت؛ ولی بسیار آهسته سیر می نمود.

محمد نادر خان در سال ۱۹۳۳ میلادی در جریان تجلیل از جشن معارف به وسیله یک تن از معلمان **لیسه نجات** به نام **عبدالخالق** به قتل رسید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول درمورد کارهای محمد نادر خان قبل از به قدرت رسیدن معلومات ارائه نمایند و گروه دوم در مورد خصوصیات عمده آن دوره معلومات دهنند.

سؤال‌ها

- ۱- محمد نادر شاه در جنگ استرداد استقلال چه نقشی داشت؟
- ۲- چرا محمد نادر شاه به دلجویی متنفذین دست زد؟
- ۳- محمد نادر شاه چگونه به قتل رسید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد خانواده محمد نادرشاه معلومات به دست آورند و در صنف ارائه کنند.



آیا می‌دانید که محمد ظاهر شاه چهل سال سلطنت کرد؟



محمد ظاهر شاه

در درس قبلی چگونه گی به قدرت رسیدن و حاکمیت محمد نادر شاه را مورد مطالعه قرار دادیم. در درس کنونی دوام سلطنت محمد ظاهر شاه را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

بعد از مرگ محمد نادرشاه پرسش **محمد ظاهر** که بیشتر از نزد هزار سال عمر نداشت؛ به عنوان پادشاه افغانستان اعلان گردید. در آغاز سلطنت زمام امور به طور عمده در دست **محمد هاشم خان** و برادرانش بود.

دوران صدارت سردار محمد هاشم خان

سردار محمد هاشم خان در پادشاهی محمد نادر خان به حیث صدر اعظم مقرر و این سمت را بعد از مرگ نامبرده نیز در اختیار داشت. موصوف برای تجدید اداره سعی نمود و تشکیلات ملکی را بار دیگر اصلاح و ساختار اداری کشور را به نایب الحکمه و حکومت‌های اعلی تقسیم کرد. اشخاص مورد اعتماد خویش را در ادارات و ولایات مقرر نمود.

در دوران او توجه به معارف افغانستان صورت گرفت با وصف آن که از لحاظ کمی و کیفی چشم‌گیر نبود، با آن هم از ایجاد فاکولته‌های طب، حقوق و ادبیات در چوکات وزارت معارف آن زمان و افتتاح تعدادی دیگری از مکاتب می‌توان یاد کرد.

در دوران صدارت محمد هاشم خان وضع اقتصادی کشور بهبود نیافت، مردم در وضعیت نابسامانی به سر می‌بردند. نود فیصد نفوس کشور را دهقانان تشکیل می‌دادند که مصروف تولیدات زراعی و مالداری بودند و ابزار کارشان همان وسایل ابتدایی تولید بود.

دوران صدارت سردار شاه محمود خان



صدراعظم شاه محمود خان

در پایان جنگ جهانی دوم، سردار محمدهاشم خان جای خود را به حکومت شاه محمود خان خالی کرد. نامبرده به نام پدر دموکراسی شهرت یافت. بنا بر آن تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی داخلی مسیر سیاست خارجی را نیز تحول ساخت.

حکومت سردار شاه محمودخان به طرح و توسعه مناسبات با ممالک جهان از جمله ایالات متحده آمریکا، هند، مصر و ممالک دیگر دست زد. در همین موقع نماینده گی ملل متحد در افغانستان زیر نام ((اداره ارتقاباط امداد تکنیکی ملل متحد)) ایجاد شد، و زمینه برای طرح پلان‌های کارشناسان ملل متحد روی دست گرفته شد.

در صدارت شاه محمود فعالیت‌های سیاسی برای انتخابات آزاد، آزادی مطبوعات، ایجاد انجمان‌ها، سازمان‌ها و احزاب سیاسی آغاز گردید. در سال ۱۹۴۹ میلادی انتخابات به راه افتاد. در نتیجه این انتخابات یک عده از شخصیت‌های سیاسی کشور از جانب مردم به حیث نماینده گان به پارلمان راه یافتند.

در این مرحله پارلمان به عملکرد حکومت نظارت داشت. تأمین حقوق و آزادی‌های مردم، تدوین قوانین جدید از مطالبات وکلا شمرده می‌شد. در بعضی از ادارات به منظور پیشبرد امور، اصولنامه‌ها به وجود آمد. به طور نمونه می‌توان از اصولنامه مؤسسات صنعتی برای کار و کارگر یاد کرد که به ابتکار عبدالمجید زابلی طرح ریزی شده و به اجرا گذاشته شد.

دوران صدارت محمد داود خان



صدراعظم محمد داود

سردار محمد داود، شخصیت‌های تحصیل کرده را در امور اداری گماشت. در حکومت افغانستان، بعد از برگزاری لویه جرگه ۱۹۵۵ میلادی مطابق ۱۳۳۴ شمسی نقش حلقات محافظه کار را تضعیف کرد. در این دوره افغانستان در قطار ملل آزاد جایگاه معین را کمایی نمود. محمد داودخان در زمان صدارت خویش جنبش عدم اسلامک را حمایت و افغانستان به عنوان یکی از اعضای کشورهای جنبش عدم اسلامک شناخته شد. محمد داودخان به صفت صدراعظم افغانستان مانند جمال عبدالناصر، جواهر لعل نهرو و عبدالرحیم سکارنو از جایگاه

خاصی در آن نهضت برخوردار بود. در این دوره موقف افغانستان در سازمان ملل متحدد نیز ارتقا یافت. یکی از فعالیت‌ها در سیاست خارجی آن زمان حمایت منورین در مقابل دولت پاکستان و تعقیب پالیسی اثر گذار بر حل مسئله تاریخی دیورند بود. یکی از کارهای مؤثر در این دوره طرح و تطبیق پلان‌های پنج ساله اول و دوم بود.

انکشاف اقتصادی در صدارت محمد داودخان طرح و مورد تطبیق قرار داده شد. تعدادی از شاهراه‌ها اعمار گردید و میدان‌ها و خطوط هوایی نیز افزایش یافت. از لحاظ فرهنگی و اجتماعی هم تحولاتی به وجود آمد. مشارکت زنان در حیات اجتماعی معمول شد که اثر بسیار بزرگی بر امور تولیدی و اجتماعی بر جا گذاشت.

محمد داوددخان به گسترش روابط تجاری افغانستان با کشورهای جهان کوشید. در سال ۱۳۴۰ شمسی هم زمان با برگزاری جشن استرداد استقلال کشور نمایشگاهی در کابل ایجاد شد که در آن کالاهای تولیدی و تجاری چهل کشور جهان در معرض نمایش قرار گرفت.

دوران صدارت دکتر محمد یوسف

بعد از تصویب قانون اساسی کشور در سال ۱۳۴۳ شمسی مطابق ۱۹۶۵م. شرایط، برای نامزد شدن وزیر معادن و صنایع قبلی **دکتر محمد یوسف** به پست صدارت مساعد گردید و حکومت مطابق قانون اساسی از خانواده سلطنتی مجزا شد.

از لحاظ اجتماعی و سیاسی تحولات عمیق در کشور رونما گردید، مطابق قانون اساسی زمینه آزادی بیان فراهم گردید. قانون احزاب سیاسی اعلان، ولی عملی نبود. با این همه یک تعداد احزاب دارای اندیشه‌های راست و چپ به شکل آشکار و پنهان به فعالیت پرداختند. در این حرکت‌های سیاسی مکاتب شهر کابل و ولایات و پوهنتون کابل نقش عمده داشتند. شورای ملی در مباحثات خویش به مسائل عمدۀ اجتماعی و فرهنگی می‌پرداخت، قوانینی را با نظرداشت منافع ملی و حالات بین‌المللی مطرح و تصویب می‌نمودند. کار از دوازده ساعت در روز به هشت ساعت کاهش یافت. به حقوق زنان توجه شد و حق کار برای اتباع کشور تسجیل گردید.

در پایان صدارت دوکتور یوسف حکومت‌ها یکی‌پی‌دیگری روی کار شدند، که هر یک برنامه‌های خاصی را تعقیب می‌نمودند. در دوران **محمد‌هاشم میوند وال، نور‌احمد اعتمادی، دوکتور عبدالظاهر و محمد موسی شفیق** پروژه‌های عمرانی، انکشاپی، فرهنگی و اجتماعی عملی گردید. در ماه سلطان سال ۱۳۵۲ مطابق جولای ۱۹۷۳م طی کودتای سفید، سلطنت شاهی در کشور سقوط نمود و عوض آن اولین نظام جمهوری در افغانستان تحت اداره مستقیم محمد داوددخان، اساس گذاشته شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول ده سال اخیر سلطنت ظاهر شاه را برجسته ساخته، ارائه نمایند. گروه دوم برنامه‌های حکومت‌های دور اول سلطنت را شرح دهند.

سؤال‌ها

- ۱ - محمد ظاهر چگونه به سلطنت رسید؟
- ۲ - چرا سردار محمد‌هاشم خان به اصلاح تشکیلات ملکی دست زد؟
- ۳ - به شاه محمود خان در دوران صدراتش چه لقب داده شد؟
- ۴ - شخصیت‌های که در نهضت عدم انسلاک نقش برآزندۀ داشتند نام ببرید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان خویش در مورد دوران دموکراسی دکتر محمد یوسف پرسند و معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

فصل چهارم

تاریخ معاصر کشورهای همجوار افغانستان

اهداف فصل چهارم

آشنایی شاگردان با موقعیت کشورهای همجوار؛

آشنایی شاگردان با ارزش‌های فرهنگی کشورهای همجوار؛

آشنایی شاگردان با تغییرات و تحولات سیاسی معاصر در کشورهای همجوار.

درمورد چین یا پرنفوس ترین کشور جهان چه معلوماتی دارد؟



طوری که می‌دانید یکی از کشورهای هم‌جوار ما چین است. در صنف قبلی با تاریخ این کشور در عصر باستان، قرون وسطی و جدید آشنا شدیم. در این درس به معرفی تاریخ معاصر آن می‌پردازیم.

چنان که در نقشه می‌بینید، چین در نیم کره شمالی در قسمت شرقی قاره آسیا و ساحل غربی اقیانوس آرام واقع گردیده و سومین کشور بزرگ دنیا می‌باشد. زیادتر از نه میلیون کیلومتر مربع مساحت دارد. نفوس چین مطابق احصائی سال ۲۰۰۶ میلادی یک میلیارد و سه صد میلیون نفر بوده که ۲۲ فیصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد، این رقم شامل ساکنین هانگ کانگ و تایوان نمی‌باشد. کشور چین دارای ۵۶ اقلیت ملی بوده که بیش از ۸ فیصد کل جمعیت را تشکیل می‌دهد متباقی ۹۲ فیصد از نژاد خان (هان) می‌باشد که طی قرون متмادی در همین سرزمین زیست نموده اند. در عصر معاصر دولت منچو تجارت با انگلیس‌ها را محدود کرده تحت نظارت قرار داد و خواهان تجدید نظر در مقررات تجارتی بودند. انگلیس‌ها نیز تلاش کردند که از طریق هندوستان به گسترش تجارت با جهان پردازنند. بنابرآن، تجارت انگلیس با چین متکی به همین دلایل بود و هدف اساسی شان را تجارت تریاک در بر می‌گرفت. این گونه روابط تجاری دارای پیامدهای ناگوار به کشور چین شد و منتج به جنگ تریاک در سال ۱۸۴۱ تا ۱۸۶۰ میلادی گردید.

دکتر سون یات سن که به نام پدر چین نو (مدرن) مشهور است، اولین رئیس جمهور چین بوده است و رهبری حزب گومنین تائک را به عهده داشت. او توانست آخرین بقایای رژیم منچو را از بین برده و در چین رژیم جمهوری را ایجاد کند. موصوف مردم چین را به طور کلی به پنج گروه نژادی تقسیم کرده بود: ۱- خان ۲- منچو ۳- مغولی ۴- تبتی ۵- خویی

پایتحت جمهوری خلق چین شهر پکن (بی جینگ) می‌باشد که یکی از مراکز عصر کهن بوده و سابقه تاریخی آن به ۳۰۰۰ سال قبل باز می‌گردد.

این شهر حدود ۱۰۰۰ سال قبل بازسازی شده و هفت قرن قبل، **قوبلای خان** پکن را پایتخت دائمی خود قرار داد و تا کنون به استثنای سال ۱۹۲۸ - ۱۹۴۹ گویند تانگ پایتخت خود را به فن جینگ انتقال داد، پکن همواره مرکز سیاسی کشور بوده است.



مأو و انقلاب ۱۹۴۹م.

در اواخر ۱۹۴۸ نیروهای حزب کمونیست به سراسر شمال و شمال شرقی چین مسلط گردیدند. در ۱۹۴۹م. پکن بدون کدام مقاومت سقوط کرد و به دست نیروهای حزب کمونیست افتاد. از فاصله بین ماه‌های اپریل و نوامبر همان سال اغلب شهرهای چین بدون خون ریزی به دست کمونیست‌ها افتاد. **چیانکایچک** با گروه کوچک از سربازان خود به تایوان فرار نمود. بعد از اشغال پکن و درهم شکستن قوای چیانکایچک حزب کمونیست به پیروزی قاطع و نهایی رسید و **مأو** روز اول ماه اکتوبر ۱۹۴۹ در میدان صلح آسمانی پکن، تأسیس جمهوری خلق چین را اعلام نمود. در جمهوری خلق چین بر علاوه مذاهب **کنفوئسیسم**، **تائوئسیسم** و **بودیسم** از ادیان متعدد دیگر نیز پیروی می‌گردد. اکثریت مردم معتقد به دین واحد نیستند تا در کشور رسمیت یافته باشد. از سال ۱۹۹۰م. به بعد نیز تسهیلات بیشتری در رابطه با اجرای شعایر مذهبی در نظر گرفته شد. پیروان مذاهب اجازه یافتند مراسم مذهبی خود را بدون آن که به سایر ادیان ضرری برساند برپا نمایند. در حال حاضر در چین ۴۷ مؤسسه عالی مذهبی وجود دارد، مانند **افتیتوت مطالعات بودیزم**، **الهیات اسلامی**، **موسسه آموزشی کلیسا پروتستان**، **کاتولیک** و در حدود ۲۰۰۰۰ متخصص امور مذهبی با نشریه آن فعالیت دارد. زبان چینی برخلاف تمام زبان‌ها دارای حروف الفبا نمی‌باشد؛ بلکه زبان چینی نماینده معنی‌ها است. امروز زبان چینی به چندین لهجه کلی تقسیم می‌شود مانند **پکنی**، **کانتونی**، **شانگهای**، زبان **ماندارین** به عنوان زبان رسمی کشور شناخته شده است. در جمهوری مردم چین از سال ۱۹۴۸ تا حال چهار بار قانون اساسی تغییر کرده و آخرین بار در سال ۱۹۹۹ با داشتن ۴ بخش و ۱۳۸ ماده از طرف کنگره ملی خلق چین مورد تأیید قرار گرفته است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به موقعیت و پایتخت چین، گروه دوم در مورد مذاهب و زبان‌های مروج در چین معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- چین از نگاه نفوس (جمعیت) و مساحت به سطح جهان، کدام موقعیت را دارا می‌باشد؟
- ۲- جمهوری خلق چین دارای کدام نوع رسم الخط می‌باشد؟
- ۳- زبان رسمی چین کدام است؟
- ۴- مذاهب معمول و مروج چین کدام‌ها اند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان راجع به تجارت و صنعت چین معلومات به دست آورده و در صنف ارائه نمایند.

آیا با تاریخ و سرزمین پاکستان آشنایی دارد؟



چنانکه می‌دانید جمهوری اسلامی پاکستان یکی از کشورهایی است که با مملکت ما مرز مشترک دارد که در این درس به طور فشرده به معنی گرفته می‌شود.

پاکستان کشوری است که در جنوب آسیا موقعیت داشته، پایتخت آن شهر اسلام آباد می‌باشد.



محمد علی جناح

این کشور سرحد آبی هزار کیلومتری با خلیج عرب در قسمت جنوب دارد. کشور پاکستان از لحاظ ساختار نظام جمهوری فدرال و متشكل از چهار ایالت به نام‌های پنجاب، (سنند، بلوچستان و پنستونخوا) می‌باشد. دین رسمی کشور، اسلام، زبان رسمی، اردو و واحد پولی آن روپیهٔ پاکستانی است. از نظر جمعیت مقام هشتم را در میان کشورهای جهان دارا است و نفوس آن مطابق احصاییه سال ۲۰۰۶ بالغ بر یکصد شصت و پنج میلیون نفر می‌باشد.

پاکستان کشور جوان است که حدود بیش از نیم قرن عمر دارد. زمانی که جنگ جهانی دوم به پایان رسید،

محمد علی جناح برای استقلال پاکستان بیشتر فشار آورد. دولت بریتانیا با تجزیه شبه قاره هند به دو کشور هند و پاکستان موافقت نمود.

در اگست سال ۱۹۴۷ میلادی هند و پاکستان، استقلال خویش را اعلام کردند. محمد علی جناح موفق نشده بود که مسلم لیگ را به صورت یک حزب سیاسی کارا پس از استقلال درآورد، بعد از استقلال، این تشکلات وضع بدتر پیدا کرده و از اهمیت افتاده بود.

سیاستمداران تنها برای قدرت فردی فعالیت می کردند. تنش ها و رقابت های فرقه یی جناح های شرقی و غربی پاکستان سرچشمۀ اصلی تضعیف دولت بود. منازعه بر سر کشمیر نیز وضع را وخیم تر ساخت و اوضاع اقتصادی بدتر شد.



پاچا خان (خان عبدالغفار خان)

خان عبدالغفار خان یکی از بنیان گذاران (جنبش عدم خشونت) و هم از جمله شخصیت های بزرگ سیاسی و مبارز ملی شبه قاره هند می باشد که در آزادی و استقلال هند و ایستاده گی در مقابل تجاوز استعمار نقش مهم و ارزنده را ایفا نموده است. موصوف مانند سایر رهبران عصر خویش چون **مهاتما گاندی** و محمد علی جناح در بیداری و تشکل مردم شبه قاره به خاطر آزادی سهم فعال داشته و رسالت ملی و تاریخی را ادا نموده است.

جدایی پاکستان شرقی

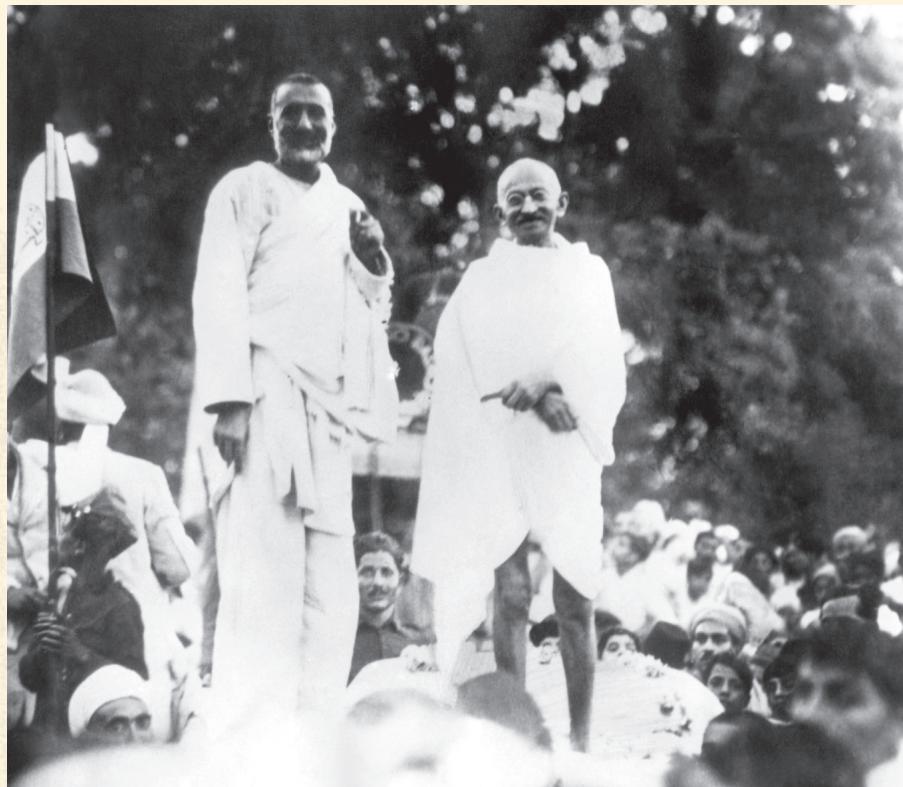
گرداننده گان لیگ عوامی بنگال در تابستان سال ۱۹۶۸ میلادی همراه با ۳۵ بنگالی دیگر تحت رهبری مجیب الرحمن متهم به جدا سازی پاکستان شرقی گردید. یحیی خان و بوتو به تقاضای مجیب الرحمن برای خود مختاری جناح شرقی اعتراض کردند و گشایش مجلس ملی که طبق برنامه می‌بایست در مارچ ۱۹۷۱ م. انجام پذیرد به تعویق افتاد. در پی این ماجرا مجیب الرحمن اعلام اعتصاب کرد و حزب لیگ عوامی اقدام به دست گرفتن حکومت پاکستان شرقی نمود. رئیس جمهور یحیی خان برای گفتگو با مجیب الرحمن وارد (داکه) در جناح شرقی شد.

مجیب الرحمن شخصیتی نبود که به ساده‌گی تسلیم شود، او در جریان دهه نخست پذیرد آمدن پاکستان در عهد دو حکومت دموکراتیک، وزیر کابینه بود، از این که برای استقلال پاکستان شرقی مبارزه می‌کرد حکومت نظامی پاکستان، نامبرده را زندانی کرد.

یحیی خان گفتگوهای را در مارچ ۱۹۷۱ م. برای بیرون رفت بن بست که مجلس با آن روبه رو بود، در صدد برآمد که از خواسته‌های مجیب الرحمن بکاهد؛ ولی هیچ یک از دو طرف حاضر نبودند فرصت را از دست بدھند، گفتگوها در ۲۵ مارچ به پایان رسید.

یحیی خان پس از ختم مذاکره فرمان زندانی کردن مجیب الرحمن را صادر نمود. مجیب الرحمن به پاکستان غربی منتقل شد، روز بعد پاکستان شرقی خود را کشور مستقل به نام بنگله دیش اعلام کرد. ارتش پاکستان برای سرکوب قیام از طریق هوا از جناح غربی وارد عمل شد، هزاران نفر بنگالی کشته شدند و در حدود ده میلیون آواره به هند پناه برد. در نتیجه در سال ۱۹۷۳ م. در ماه جولای مجلس شورای ملی پاکستان به **دولالفقار علی بوتو** اجازه داد تا استقلال بنگله دیش را به رسمیت بشناسد و در فبروری ۱۹۷۴ م. دولت پاکستان، بنگله دیش را به عنوان دولت مستقل به رسمیت شناخت.

بعد از تجزیه پاکستان به کشورهای پاکستان و بنگله دیش، دو کشور از هم جدا شده، سرنوشت دوگانه را تعقیب نمودند. جمهوری اسلامی پاکستان بعد از حکمرانی یحیی خان زمام داران چون **ایوب خان، ضیاءالحق، بینظیر بوتو، نواز شریف، پرویز مشرف، آصف زرداری** یکی بعد از دیگر به قدرت رسیدند و نقش خویش را در حیات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی پاکستان ایفا نمودند.



خان عبدالغفار خان و مهاتما گاندی

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد آزادی پاکستان معلومات خویش را در صنف بگویند و گروه دوم در مورد شخصیت‌های آزادی خواه آن زمان مباحثه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱ - پاکستان در کدام سال استقلال خویش را از بریتانیا به دست آورد؟
- ۲ - کشور پاکستان از چند ایالت تشکیل گردیده است؟ نام ببرید.
- ۳ - بنگلہ دیش چرا از پاکستان جدا شد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد گذشته پاکستان معلومات جمعاًوری نموده در صنف ارائه نمایند.

آیا با تاریخ و موقعیت جمهوری اسلامی ایران آشنایی دارید؟



قسمی که آگاهی دارید جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهای همچو روما می‌باشد که در غرب افغانستان موقعیت دارد. کشور ایران از جمله ممالکی است که در قاره آسیا قرار دارد. مساحت خاک آن ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربع بوده، نفوس آن حدود ۷۰۰۰۰۰۰ نفر می‌شود. دین رسمی کشور، اسلام و زبان آن فارسی می‌باشد.

ایران در عصر پهلوی

پاشیده گی اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران بعد از جنگ جهانی اول و استقرار نظام سوسیالیستی در روسیه شوروی، احتمال سرایت این گونه افکار به کشورهای همچو روما، نارضایتی مردم ایران از ناامنی و ناامیدی محافل ملی از حکومت احمد شاه قاجار، زمینه کودتای رضا خان پهلوی را فراهم ساخت.

هنگامی که رضا شاه پهلوی به کمک انگلستان بر مسند سلطنت نشست؛ جهان در میان دو جنگ جهانی نفس می‌کشید. رضا شاه پهلوی، برنامه گسترشده‌ی را برای تنظیم امور اداری و اقتصادی کشور در دست گرفت. ایران فاقد نظام اداری منسجم، اردوی منظم، نظام بانکی و اقتصادی مدرن بود. از نظر بین‌المللی نیز شرایط چندان آرام نبود. ایران در محاصره نیروی‌های روسیه در شمال و بریتانیا در جنوب قرار گرفته بود، بریتانیا می‌کوشید از ایران به عنوان راهی برای سلطه جویی‌های خود در هند و خاور دور بهره‌برداری نماید.

رضا شاه در دوره پادشاهی خود با قدرت سلطنت کرد و تمام امور مملکتی را در دست خود داشت.

مهمنتین اقدامات رضا شاه عبارت بود از: ایجاد اردوی منظم و منسجم، تجدید نظام محاکماتی، تدوین مجموعه قوانین مدنی و جزایی، تأسیس اداره ثبت و احوال نفوس، صدور کارت‌های هویت، تأسیس اداره ثبت املاک، ساختمان راه آهن سراسری، تأمین کارخانه‌های نخ، تأسیس بانک ملی، نشر پول، ایجاد شرکت‌ها، اعمار شهرها، ایجاد پوهنتون تهران و جایگزین کردن تقویم شمسی به عوض قمری به عنوان تقویم رسمی، بر علاوه آن او با استبداد سلطنت کرد. در مدت سلطنتش بسیاری از آزادی خواهان به زندان فرستاده شده یا اعدام شدند. حجاب زنان ممنوع شد و ملاها در فشار و اذیت قرار گرفتند. رضا شاه بعد از حمله متفقین بر ایران

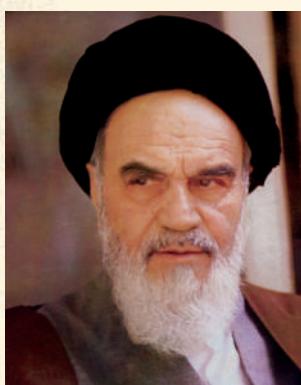
در سال ۱۳۲۰ شمسی از سلطنت کناره‌گیری کرد و زمام کشور به فرزند ارشد و ولی‌عهد سلطنت **محمد رضا** تعویض گردید و خود عازم افریقای جنوبی شد.

محمد رضا شاه پهلوی فرزند رضا شاه دومین پادشاه خاندان پهلوی است که بعد از استعفای پدر به گونه رسمی عهده‌دار سلطنت گردید.

محمد رضا شاه در سال‌های نخست سلطنت با مشکلات و بحران‌های متعدد مواجه بود؛ ولی توانست به یک سلسله اقدامات مهم دست زند که از جمله می‌توان به مواردی چون کنفرانس تهران، ایجاد نخستین فرستنده تلویزونی، تأسیس بانک مرکزی، حق انتخاب شدن زنان در مجلس سنا و شورا، اعمار سدهای بزرگ آبی، ایجاد لوله گاز بین سوری و ایران، توسعه و تحکیم روابط دیپلماتیک با کشورها، ایجاد نیروگاه هسته‌یی و تأسیس کارخانه‌های

موترسازی اشاره نمود؛ اما وابسته‌گی وی به غرب و اعمال سیاست‌های غیرمذهبی و محدود ساختن آزادی‌های سیاسی موجب ناراضایتی روشنفکران و روحانیون ایران گشت. در زمان او نیز زندان‌ها از آزادی خواهان پر بود، اعدام و شکنجه آن‌ها رواج داشت تا سرانجام در اثر ادامه ناراضایتی‌ها محمد رضا شاه در ماه جدی سال ۱۳۵۷ شمسی در اثر بروز قیام و انقلاب مردم ایران، کشور را همراه با کلیه اعضای خانواده خود به قصد مصر ترک گفت.

انقلاب ۱۳۵۷ ایران که به آن انقلاب اسلامی هم گفته می‌شود، قیامی بود به رهبری **آیت‌الله سید روح‌الله**



آیت‌الله سید روح‌الله خمینی

Хمینی و با شرکت اکثریت مردم، احزاب و روشنفکران ایران، که نظام شاهی را سرنگون و مقدمات روی کار آمدن جمهوری اسلامی را فراهم نمود. در ماه ثور ۱۳۵۸ زمانی که ایرانیان با اکثریت قاطع ۹۸٪ در قالب یک رفراندم با نوع حکومت جمهوری اسلامی (به عنوان نظام حکومتی آینده) موافقت کردند، پادشاهی ایران به شکل رسمی به «**جمهوری اسلامی ایران**» تبدیل شد.

رهبران انقلاب اسلامی از آغاز بر سه نکته بیش از هر چیز دیگر تأکید داشتند، تسلط بر استبداد حاکم، ایستاده‌گی در برابر اعمال دولت‌های خارجی و مسایل فرهنگی، همین سه عامل زمینه را برای اتحاد احزاب، جریان‌ها و گروه‌ها مساعد گردانید و انقلاب اسلامی را به پیروزی رساند. آیت‌الله سید روح‌الله خمینی رهبر مذهبی ایران بعد از پانزده سال تبعید دوباره به ایران عودت و ابوالحسن بنی صدر به عنوان اولین رئیس جمهور ایران انتخاب گردید. در سال ۱۳۶۸ امام خمینی از دنیا رفت و جرگه خبره گان، آیت‌الله خامنه‌ای را به رهبری انقلاب انتخاب کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به اوضاع اجتماعی و سیاسی در عصر پهلوی و گروه دوم در مورد علل انقلاب اسلامی معلومات ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- خاندان پهلوی چگونه به قدرت رسید؟
- ۲- اقدامات عده رضا شاه پهلوی را نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به وقوع انقلاب اسلامی معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد کشور ازبکستان معلومات دارید؟



چنان که می‌دانید جمهوری ازبکستان یکی از کشورهای است که سرحد مشترک با افغانستان دارد که در این درس به فشرده تاریخ آن می‌پردازیم.

ازبکستان کشوری است در آسیای میانه که دارای سرحد مشترک با کشورهای افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان، قرقیزستان و قراقش است. مساحت ازبکستان ۴۰۰۴۴۷ کیلومتر مربع، نفووس آن مطابق احصاییه سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ بر ۲۷۳۰۰۰۰۰ نفر می‌گردد. زبان رسمی آن ازبکی و روسی می‌باشد.

در ایام باستان به ویژه از سده ششم میلادی به بعد موجی از کوچیان ترک تبار در مناطق آباد آسیای میانه رخنه کردند. آنان از جمله در وادی فرغانه اسکان گزیدند که به مرور زمان، برخی از مردمان بومی خصوصیات ترکی کسب کردند. ترک تبارها در قریه‌ها و شهرها ماندگار شدند. برخلاف روند تاریخی مهاجرت ترکان به منطقه، شمار زیادی از مردم در محلات مختلف آسیای میانه هویت قبلی خود را حفظ کردند.

با ظهور و گسترش اسلام، در قرن دهم میلادی، منطقه کنونی ازبکستان جز از قلمرو سامانیان بود. با گذشت زمان به ترتیب غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاھیان، مغولان، تیموریان و ازبکان در آن حکمرانی نمودند. در حال حاضر کشور ازبکستان دارای ۱۲ ولایت و یک جمهوری خودمختار است که عبارتند از:

- | | | | | | | |
|------------------------------------|------------|------------|----------------|------------|-----------|----------|
| ۱- تاشکند | ۲- اندیجان | ۳- بخارا | ۴- فرغانه | ۵- جیزک | ۶- نمنگان | ۷- نوایی |
| ۸- قشقه دریا | ۹- سمرقند | ۱۰- سردریا | ۱۱- سرخان دریا | ۱۲- خوارزم | | |
| ۱۳- جمهوری خودمختار قره قالیاقستان | | | | | | |

سرزمین ازبکستان دارای معادن مس، سنگ زغال و نفت می‌باشد. در تولید صنعت فولاد، نساجی و مواد غذایی پیشرفت قابل ملاحظه داشته است.

در سده نزدیم میلادی، غرب و شمال ازبکستان زیر سلطه خانان خوارزم و جنوب ازبکستان بخشی از خانات بخارا بوده است. خانان بخارا و خوارزم در سال ۱۸۶۶ زیر سلطه روسیه درآمدند. پس از انقلاب اکتوبر ۱۹۱۷ م. در شوروی، ازبکستان نیز یکی از جمهوری‌های اتحاد جماهیر

سوسیالستی شوروی گردید. این جمهوری بعد از فروپاشی شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ م. به استقلال سیاسی خویش نایل آمد و در رأس حکومت آن اسلام کریم اف قرار گرفت.



یکی از بنای‌های اسلامی

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول درمورد ایالت‌ها، گروه دوم راجع به صنایع مهم ازبکستان از همدیگر بپرسند.

سؤال‌ها

- ۱- ترک تبارها چه وقت در آسیای میانه اسکان اختیار نمودند؟
- ۲- ازبکستان فعلی دارای چند ایالت می‌باشد؟
- ۳- صنایع عمده ازبکستان را کدام اقلام تشکیل می‌دهند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان راجع به انقلاب اکتوبر و مرکز مهم فرهنگ و تمدن اسلامی چون بخارا معلومات کسب و در صنف ارائه نمایند.

آیا با مردم و تاریخ تاجیکستان آشنایی دارید؟



می‌دانید که جمهوری تاجیکستان در شمال با کشور ما مرز مشترک دارد. در این درس به تاریخ مختصر آن می‌پردازیم.

جمهوری تاجیکستان کشوری است که در آسیای مرکزی و در شمال افغانستان موقعیت دارد. پایتخت آن شهر **دوشنبه**، زبان رسمی آن **فارسی** با لهجه تاجیکی است، همچنان زبان روسی نیز کاربرد گسترده در امور تجاری و حکومتی دارد. واحد پولی آن **سامانی** می‌باشد. با توجه به نقشه بالا گفته می‌توانید که تاجیکستان با کدام کشورها مرز مشترک دارد. مساحت خاک تاجیکستان ۱۴۳۱۰۰ کیلومترمربع و جمعیت آن مطابق احصایی سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ به هفت میلیون سه صد و بیست هزار نفر می‌رسد.

سرزمین تاجیکستان امروزی که در گذشته به نام **سغد** یاد می‌گردید، در زمان **داریوش اول** جزیی از قلمرو امپراتوری **هخامنشی** به حساب می‌رفت. پس از حمله **اسکندر مقدونی**، تاجیکستان جزیی از امپراتوری‌های **سلوکی**، **پارت**، **کوشانی** و **ساسانی** بوده است.

در سال ۷۱۵ میلادی در زمان حکومت **امویان** به تصرف عرب‌ها درآمد و مردم تاجیکستان به دین مقدس اسلام مشرف شدند. در سده دهم میلادی بخشی از قلمرو **سامانیان** شد. بعد از سامانیان به ترتیب **غزنیان**، **سلجوقيان**، **خوارزمشاهيان**، **مغولان** و **تيموريان** و **ازبكان** در سرزمین تاجیکستان حکمرانی نمودند.

در سده نزدهم میلادی، شمال تاجیکستان (**خجند**) جزیی از خانان **خوقند** و جنوب تاجیکستان بخش از خانان **بخارا** بوده است. خانان بخارا در سال ۱۸۶۶ م و خانان خوقند در سال ۱۸۶۸ م. به

تصرف روسیه درآمد.

پس از انقلاب اکتوبر، در سال ۱۹۲۸م جمهوری تاجیکستان یکی از جمهوریت‌های اتحاد جماهیر سوسیالستی شوروی گردید. تا سال ۱۹۹۱م عضویت اتحاد جماهیر شوروی را دارا بود که بعد از فروپاشی نظام سوسیالستی به استقلال سیاسی خویش نایل گردید.

مدت‌ها پس از استقلال تاجیکستان، جنگ داخلی پنج ساله بین دولت تاجیکستان و مخالفان اسلامگرا به رهبری **عبدالله نوری** درگرفت. در این درگیری‌ها بیش از پنجاه هزار نفر کشته و زیادتر از هفتصد هزار نفر بی خانمان شدند، تا بالآخره در اثر وساطت حکومت افغانستان تحت ریاست استاد برهان الدین ربانی رییس جمهور وقت **سازمان ملل متحد**، عهدنامه صلح بین نیروهای متخاصم به امضا رسید. کشور تاجیکستان دارای سه ایالت و یک منطقه خودمختار است که عبارتند از:

- ایالت ختلان به مرکزیت قرغان تپه
- ایالت سغد به مرکزیت خجند
- ایالت قراتگین به مرکزیت کافرنهان
- منطقه خودمختار کوهستان بدخشنان به مرکزیت خاروغ



آرامگاه شاه اسماعیل

تاجیکستان فقیرترین کشور در بین جمهوریت‌های سابق اتحاد شوروی بود. دین اکثریت مردم آن اسلام می‌باشد، **ازبک‌ها** و **روس‌ها** به شمول اقلیت‌های اوکراینی، چینی و تاتاری در این کشور سکونت دارند.

صنایع مهم تاجیکستان تولید برق و زغال سنگ به شمار می‌رود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به زبان و گروه دوم در مورد پیشنهاد اسلام در تاجیکستان از همدیگر پرسان نمایند.

سؤال ها

- ۱- تاجیکستان را بر روی نقشه نشان دهید که در کدام قسمت آسیا موقعیت دارد.
- ۲- تغییرات عمده در تاجیکستان بعد از فروپاشی اتحاد شوروی سابق کدام‌ها بوده است؟
- ۳- کدام سلسله (خاندان)‌های مشهور در تاجیکستان حکمرانی نمودند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد انقلاب اکتوبر و اثر آن بالای تاجیکستان معلومات حاصل نموده و در صنف ارائه نمایند.

آیا به تاریخ و سرزمین مردم ترکمنستان آشنایی دارید؟



طوری که می‌دانید جمهوری ترکمنستان یکی از کشورهای هم‌جوار افغانستان می‌باشد که در این درس به فشرده تاریخ آن می‌پردازیم.

جمهوری ترکمنستان یکی از کشورهای تازه به استقلال رسیده از شوروی سابق می‌باشد. دین مردم آن اسلام و زبان آن‌ها **تاتوگمنی و روسی** می‌باشد. مساحت ترکمنستان ۱۰۰۴۸۸ کیلومتر مربع بوده، نفوس آن مطابق احصائی سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ بر پنج میلیون هفت صد و بیست و نه هزار نفر می‌باشد. ۷۲ فیصد مردم ترکمنستان به زبان ترکمنی صحبت می‌کنند و نزدیک به ۹۰ فیصد از جمعیت آن را ترکمن‌ها تشکیل می‌دهند. سایر اقلیت‌ها چون روس‌ها، ازبک‌ها و هم تعدادی از قرقاچان در جمهوری ترکمنستان به سر می‌برند.

ترکمنستان از نگاه اقتصادی، کشوری در حال رشد و انکشاف بوده، در تولید صنعت پنجه، نفت و گاز پیشقدم است و یک سوم ذخایر گاز جهان را دارا می‌باشد، به خصوص از تولید گاز و صادرات آن به روسیه، اکراین و تعداد کشورهای دیگر سالانه مقدار هنگفت سرمایه را به دست می‌آورد.

جمهوری ترکمنستان در ماه اکتوبر سال ۱۹۹۱ میلادی در نتیجه رفراندم استقلال سیاسی خود را اعلام نمود. قانون اساسی جدید در سال ۱۹۹۲ میلادی توسط مجلس ترکمنستان به تصویب رسید.

بر اساس مواد قانون اساسی جدید، ترکمنستان کشوری دارای رژیم جمهوری است. در این کشور رئیس جمهور صلاحیت دارد مقامات قوه اجرائيه و قضائيه کشور را منصوب نماید و هم نامزدهای انتخابات مجلس را تصویب نماید. مطابق مفاد قانون اساسی ترکمنستان رئیس جمهور، رئیس «شورای وزیران» نیز می‌باشد. در سیاست خارجی، ترکمنستان کشوری است که موضع بی طرفی اختیار نموده، این موضع ترکمنستان در سال ۱۹۹۵ میلادی از سوی مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید.

ترکمنستان نظریه توأم با صلح و ثبات در منطقه پیچیده آسیای مرکزی را برای جهان پیشنهاد نموده است. بعد از تصویب موضع بیطرفي مسئله استراتژيک تأمین منافع ملي ترکمنستان به عنوان کشور مستقل در جامعه جهانی حل شده است و روز ۱۲ دسامبر در این کشور جشن ملي و روز بیطرفي اعلام گردیده است. ترکمنستان پاییند به توسعه فعال همکاری‌های منطقه‌یی است و این امر را می‌توان در فعالیت‌های سازمان ایکو مشاهده نمود. کشورهای عضو ایکو با بیش از ۳۱۰ میلیون جمعیت، خود را به عنوان سازمان تأثیرگذار در روابط بین المللی معرفی کرده است و این امر نشانه‌یی از ایجاد جامعه جدید منطقه‌یی با خصوصیات تاریخی و فرهنگی خاص آن می‌باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان راجع به موقعیت، زبان و ملیت‌های دیگر ساکن در ترکمنستان از هم‌دیگر سؤال نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- کشور ترکمنستان در کدام گوش آسیا موقعیت دارد؟
- ۲- ترکمنستان در کدام سال آزادی و استقلال سیاسی خویش را کسب نمود؟